64

गोमांतकांतील

श्रीनागेश महारुद्र, श्रीमहालक्ष्मी, श्रीरामनाथ,
श्रीम्हालसा, व श्रीलक्ष्मीनृसिंह
या देवस्थानांचा

सचित्र संक्षिप्त इतिहास.

प्रकाशक,

श्रीपाद व्यंकटेश वागळे.
गोवा म्हापसें.

सन १९१३.

"इंदुप्रकाश" प्रेस, मुंबई.

किंमत १२ आणे.

म|४७७७
D.V.POTDAR
D00377
32

ਸ।੩੮੯

गोमांतकांतील

श्रीनागेश महारुद्र, श्रीमहालक्ष्मी,

श्रीरामनाथ, श्रीम्हालसा,

व

श्रीलक्ष्मीनृसिंह

या

देवस्थानांचा

सचित्र संक्षिप्त इतिहास.

प्रकाशक,

श्रीपाद व्यंकटेश वागळे.

गोवा म्हापसें.

सन १९१३.

"इंदुप्रकाश" प्रेस, मुंबई.

किंमत १२ आणे.

ग्रंथ संग्रह

हें पुस्तक घर नं० ४३४ ठाकुरद्वाररोड, मुंबई येथें ' इंदुप्रकाश ' छापखान्यांत रा० रा० दामोदर सांवळाराम यंदे यांनीं छापिलें, व रा. रा. श्रीपाद व्यंकटेश वागळे यांनीं गोवा म्हापसें येथें प्रसिद्ध केलें.

गोमांतकांतील श्रीनागेशदेवस्थानाचा

सचित्र इतिहास.

गोवा म्हापसें.

सन १९१३.

प्रकाशक,

श्रीपाद व्यंकटेश वागळे.

'इंदुप्रकाश' स्टीम-प्रेस, मुंबई

D.V.POTDAR
D00377

हें पुस्तक घर नंबर ४३४ ठाकुरद्वाररोड–मुंबई, येथें 'इंदुप्रकाश' छापखान्यांत
रा० रा० दामोदर सांवळाराम यंदे यांनीं मालकाकरितां छापिलें व
श्रीपाद व्यंकटेश वागळे यांनीं गोवा, ह्मापसें येथें प्रसिद्ध केलें.

❀ अर्पणपत्रिका. ❀

श्री० रा० रा० सवाईवीर सदाशिव राजेंद्र

वडेर राजेबहाद्दर संस्थान सोंधें

यांस

हें पुस्तक प्रकाशकानें आदरपूर्वक अर्पण

केलें असे.

प्रास्ताविक दोन शब्द.

शके १८२९ सालीं **श्री मंगेश देवस्थानाचा संक्षिप्त इतिहास** या नांवानें त्या देवस्थानासंबंधीं प्राचीन व अर्वाचीन उपलब्ध माहिती छापून लोकांपुढें मांडलीच होती. तदनंतर **कोंकणाख्यान, श्रीकैवल्यपूरमठाचा इतिहास, सारस्वतांतर्गत महाजनमाला,** व **चित्रमय संयुक्त गौड-सारस्वत-ब्राह्मण-परिषद्,** अशीं चार पुस्तकें छापून प्रसिद्ध केलीं. त्यांस आमच्या समाजबंधूंनीं उदार आश्रय दिल्यामुळें मनास नवी उमेद येणें साहजिक आहे.

श्रीमंगेशदेवस्थानाचा इतिहास लिहितेवेळीं आमचा असा संकल्प होता कीं, तो पहिला प्रयत्न फलद्रुप झाल्यास अंतरूज-महालांतील दुसऱ्याही प्रमुख देवस्थानांविषयींची माहिती, मिळेल तशी लिहावयाची. मध्यंतरीं आमचे मित्र रा. रा. शेळडेकर यांनीं श्रीशांतादुर्गा संस्थानकवळें येथील इतिहास प्रसिद्ध केला. तेव्हां बाकी राहिलेल्या प्रमुख संस्थानांपैकीं **श्रीनागेश, श्रीमहालक्ष्मी, श्रीरामनाथ, श्रीम्हालसा व श्रीलक्ष्मीनृसिंह** या देवस्थानाची माहिती प्रस्तुत पुस्तकाचे द्वारें समाजबंधूपुढें मांडण्यांत येत आहे.

उपरी निर्दिष्ट देवस्थानाची पौराणिक माहिती जरी भिन्न असली, तरी गोमांतकांतील त्यांच्या मूळ स्थापनेचा इतिहास श्रीमंगेश अथवा श्रीशांतादुर्गा या देवतांच्या इतिहासाहून कांहीं वेगळा नसून तो एकच आहे. अर्थात् त्यांचा त्रेतायुगांतील परशुरामावताराशीं संबंध आहे. म्हणजे परशुरामानें गोमांतक वसविण्याचे प्रसंगीं गौडदेशाहून सारस्वतब्राह्मण आणतेवेळीं त्यांचीं कुलदेवतेंही बरोबर आणून त्यांची गोमांतकांत स्थापना केली. सदर कुलदेवतांतच श्रीमहालक्ष्मी-प्रभृति देवतांचा समावेश होतो, तसाच त्यांच्या स्थलांतरांचाही इतिहास एकच आहे.

कै. ब. म. द. बा. पोतदार ग्रंथ संग्रह

सासष्ट बाटविण्याचे प्रलयांतून सोळाव्या शतकांत वार्णीत देवतें रात बेरात पळवून आणून तीं अंतरूजप्रांतीं प्रस्तुतच्या ठिकाणीं स्थापण्यांत आलीं। फक्त श्रीनागेश या देवस्थानावर मात्र स्थलांतराचा प्रसंग आला नाहीं. कारण त्याची मुळचीच स्थापना अंतरूजीमध्यें बांदिवडें गांवांतच प्रस्तुतच्या जागीं होती व तो प्रांत फिरंगी अमलांत आलेला नव्हता. तेव्हां अर्थातूच भल्याबुऱ्या कशाही उपायानें स्वधर्मांत करवेल तेवढ्या अधिक लोकांची भरती करणें हेंच मोक्षप्राप्तीचें सुलभ साधन, अशी ज्यांची समजूत, स्वधर्मनिष्ठ परक्या लोकांस ' न भूतो न भविष्यति ' असा अवर्णनीय त्रास देऊन देशोधडीस लावणें हें ज्यांचें ध्येय, त्या आकाशांतील बापाच्या लाडक्या मुलांच्या राक्षशी जबड्यांत तें देवस्थान पडूं शकलें नाहीं. आणि पुढें जरीहि तो अम्मल अंतरुजींत पसरला, तथापि हिंदुदेवस्थानाकडे वांकड्या नजरेनें पाहण्याचें सामर्थ्य त्याकालीं पाद्रीलोकांच्या कळपांतून केव्हांच निघून गेलें होतें.

अस्तु, सदर पांचही देवस्थानांची संक्षिप्त माहिती सूज्ञ वाचकवर्गापुढें ठेवण्यांत येत आहे. ती त्यांना पसंत पडली म्हणजे आम्ही आमच्या श्रमाचें साफल्य मानूं.

प्रकाशक.

श्री० सौ० राणीसाहेब. श्री० रा० राजे साहेब. श्री० सौ० सिवमणीसाहेब.

राजे सौंधेकर यांचा पॅलेस.

राजे सौंधें यांची संक्षिप्त माहिती.

या गादीचे मूळ संस्थापक त्र्यंबकपती राजेंद्र हे होत. यांनीं ही गादी शके १०१६ भोमसंवत्सर कार्तिक शु० १ दा रोजीं स्थापिली असल्याचें समजतें.

१६७४ त दिल्लीच्या मोंगलबादशहाकडून सौंधेकर **राजा सदाशिवराय** यांस पंचमहाल, अंत्रुज काणकोण, पांडुं, मुळें, तळावडें व रामाचें टोंक, इतका मुलूख मिळाला. हा मुलूख पूर्वीं विजापुरी सुलतानाच्या अमलाखालीं होता. परंतु त्यावेळीं दिल्लीचा बादशहा विजापूरची आदिलशाई नाहींशी करण्यास पहात होता, आणि त्याच्या अमलाखालील थोडा थोडा मुलूख आपणाकडे ओढीत होता.

उत्तर कर्नाटकांत सौंधें म्हणून जे शहर आहे, तें सौंधेकरांची राजधानी होयं. हे राजा, धर्मानें लिंगाईत असून व्यापाराचे बाबतींत फिरंगी सरकार व सौंधें सरकार यांस एकामेकांची गरज असल्यावरून दोघेही समतेनें वागत होते. त्यांच्यांत पुष्कळ वेळां तह झाले होते, त्यांतील पहिला तह सौंधेसरकारचे वकील रा. हरिपंत यांजकडून १६९७ त अगष्टाचे १६ तारखेस झाला. व त्यानंतर १७९१ पर्यंत आणखी दहा वेळ तह झाले, असें समजतें.

हैदरानें सौंधे सरकारचें राज्य गिळंकृत केलें, त्यावेळीं सौंधेकर राजे यांनीं १७६४ च्या जानेवारींत फिरंगीसरकाराकडे आपणास राहण्याकरितां बांदिवडें गांव व वर्षासन कांहीं नेमणूक करून मागत होते. परंतु फिरंगीसरकारानें बांदिवडें गांव न देतां तिसवाड्यांतील मौळें गावांत रोजालीय भाटांत एक घर देऊन कांहीं नेमणुक करून दिली. तेव्हां १७६४ त जानेवारीचे २३ तारखेस ते सहकुटुंब तेथें रहावयास गेले. पुढें १७६५ त एप्रीलचे ९ तारखेस फिरंगीसरकाराकडून वरील नेमणूक मान्य होऊन आली. व राजेसाहेबांस चांगल्या इमानानें वागवावें असें लिहून आलें. तदनंतर १७६८ त एप्रीलचे १ ले तारखेस सौंधेकर राजे यांसही पोर्तुगीजसरकाराकडून एक पत्र आलें.

१७७४ त सौंधेंसरकार पोर्तुगीजसरकारचे मान्यतेनें बांदिवडेस श्रीनागेश देवाच्या देवालयाजवळ राहावयास आले. हा राजवाडा चांगला सुशोभित असून पुढच्या बाजूस व वाड्याच्या उजवेबाजूस सुंदर फुलबाग असल्यानें वाड्यास चांगली शोभा आली आहे.

१७७५ त फेब्रुवारीचे १० तारखेस राजे सवाई इमडी सदाशिवराव कैलासवासी झाले, व त्यांचे चिरंजीव **बसवलिंग राजेंद्र** हे राजे झाले. त्यांचे राणीचें नांव **राजमाची** असून ही कुर्गांतिल राजकन्या होती. व त्याच्या कारभाऱ्यास अधिकारी असें म्हणत असत.

१८३४त फेब्रुवारीचे १५ तारखेस **बसवलिंग राजेंद्र** बांदिवडेस कैलासवासी झाले. व त्यांच्या मार्गे राणी राजमाची व सदाशिव राजेंद्र आणि वीर राजेंद्र असे मुलगे होते. त्यांपैकीं **सदाशिव राजेंद्र** हे १८३४ त मार्च महिन्यांत राजे झाले. परंतु थोड्याच दिवसांनीं म्हणजे अगष्टाचे २६ तारखेस **सदाशिव राजेंद्र** कैलासवासी झाले. त्या वेळीं त्यांची राणी देवमाजी व कन्या **चिनामाजी** असीं दोघें होती.

सदाशिव राजेंद्र निवर्तल्यानंतर त्यांच्यामागें त्यांचे बंधु **वीर राजेंद्र** हे राजे झाले ते १८३६ त सप्टेंबराचे ८ तारखेस कैलासवासी झाले. त्यांची राणी राजमाजी ही घेळगिची राजकन्या असून, सासूचें नांव राजमाजी असें म्हणत होते. तिला पुत्रसंतान नसल्यामुळें कुळमगौडा नांवाच्या एका मुलास तिनें दत्तक घेऊन त्यास **सवाई बसवलिंग राजेंद्र** असें नांव ठेविलें.

वीर राजेंद्र निवर्तल्यावर सासू व सून यांच्यांत तंटा होऊन १८४६ त एप्रीलचे ३ तारखेस पोर्तुगाल सरकारनें दत्तक घेतलेला मुलगा खरा वारस ठरविला.

१८३७ चे फेब्रुवारी महिन्यांत देवमाजी, १८४८ चे दिसेंबरांत थोरली राजमाजी व १८५७ चे फेब्रुवारींत धाकटी राजमाजी हीं कैलासवासी झालीं.

१८६० च्या जानेवारींत सवाई बसवलिंग राजेंद्र कैलासवासी झाल्यावरून त्याच्या मागें त्यांची राणी नजीमाजी इनें आपला मुलगा **सवाईवीर सदाशिव राजेंद्र वडेर राजेबहादर** यांस १८६९त जून महिन्याच्या १२ तारखेस राजपदावर बसविलें. यांच्या राणीचें नांव श्री० सौ० **पार्वतिमणीसाहेब** असें आहे.

राणीसाहेबांस दोन कन्या व दोन मुलगे आहेत. त्यांचीं नांवें श्री० **हीरामणी** व **राजमणीसाहेब** व मुलांचीं नांवें श्री० **बसवलिंग राजेंद्र** व **मधुलिंग राजेंद्र** अशीं असून प्रथमच्या संबंधाच्या मुलीचें नांव श्री० सौ० **सिवमणी-साहेब** असें आहे, राणीसाहेबांच्या आश्रयाखालीं **प्राचीप्रभा** या नांवाचें मासिक पुस्तक चालत आहे.

श्रीनागेश महारुद्र.

या देवस्थानचे संस्थापनेस मिळालेला मुहूर्त फारच उत्तम आणि अप्रतिम असला पाहिजे. कारण त्याची स्थापना जी एकदा झाली, त्यांत कोण-त्याही प्रकारचें विघ्न आलें नाहीं, कीं मोडतोडीचा अगर पळवापळवीचा प्रसंग आलेला नाहीं; ही अत्यंत समाधानाची गोष्ट होय.

हें देवस्थान बांदिवडें ह्याच गांवीं असून, त्या वाड्यास अगर स्थलास नागेशीं असें म्हणण्याचा परिपाठ आहे. थोर भाग्य त्या बांदिवडें गांवचें कीं, जो गांव एकाहून एक सुपवित्र आणि परमपूज्य अशा अनेक हिंदु देव-स्थानाच्या सर्वोत्तम अशा प्रदर्शनास निवडला जावा.

हें देवस्थान सुंदर तर आहेच. पण तेथील तलाव इतका अप्रतिम आणि सर्वोत्कृष्ट आहे कीं, प्रेक्षकांची नुसत्या दर्शनानेंच तल्लीन वृत्ती होऊन जावी.

हें देवस्थान पूर्वीं अगदीं लहान निरुष्टावस्थेंत होतें. त्याचा कारभार रा० नारायण फोंडे कामत कुंभारजुवेंकर पाहत होते. त्या घराण्यांतील सर्व पुरुष निवर्तल्यानंतर दोघीं विधवा स्त्रिया [सासू व सून] राहिल्या. त्यांच्या वतीनें कुंभार-जुवेंतील वडये या नांवाचे गृहस्थ काम पाहत होते. त्यांनीं शके १७०२ सालीं वरील बायांच्या खर्चानें प्रस्तुतचें देवालय बांधिलें.

कामती नंतर रा० वडये यांनीं कारभार चालाविला. तदनंतर रा० पानवेल-कर कामत यांनीं चालविला. तदनंतर ज्या महाजनाच्या नांवीं चिटी येईल त्यानें कारभार चालवावा, असें सर्वानुमतें ठरून त्याप्रमाणें चालत होतें, व

शेवटीं १८७६ वर्षी सरकार तर्फे महाजन मंडळींत इलेक्शनानें निवडणूक होऊन काम चालवावें, असें कायद्यानें प्रसिद्ध झाल्याप्रमाणें अद्यापपर्यंत चालत आहे.

श्रीचे समोरील माळी असलेली अग्रशाळा, त्यास लागून उजव्या बाजुची, व श्रीचे पाठीकडील उजवे बाजुची या तिनही अग्रशाळा रा. रा. नारबा कामत पानवेलकर, व्यंकटेश कामत वडये, व नारायण फोंडे कामत, याची विधवा मिळून तिघांनीं शके १७०३ सालीं बांधिल्या.

वरील तीनहीअग्रशाळांचा जीर्णोद्धार रा. रा. पांडुरंग कामत पानवेलकर यांची विधवा गोपिकाबाई इणे शके १७९९ सालीं केला,

श्रीचे पाठीकडील डावे बाजूची अग्रशाळा रा. रा. नारायण लक्ष्मण नाईक भाटकर यांनीं बांधिली असून श्रींच्या दुकानाजवळ असलेली अग्रशाळा रा. रा. सदाशिव नाईक गावणेकर यांनीं बांधिली व श्रीच्या डाव्या बाजुकडील अग्र-शाळा रा. रा. रामचंद्र तात नाईक गावणेकर व पांडुरंग नागोजी नाईक नमसी-कर यांनीं बांधिली आहे.

रा. रा. कृष्णाजी सगुण–मुंबई, यांनीं तेथें राहून स्वखर्चानें पुष्कळ दुरुस्ती केली आहे.

श्रीनागेश महारुद्र.

मुख्यस्थानीं

श्रीनागेश महारुद्र.

सपरिवार देवता.

श्रीलक्ष्मीनारायण, श्रीगणपती, श्रीरवळनाथ, श्रीकराडो, श्री काळभैरव व श्रीपुर्वाचारी,

देवाचे उपासक ऊर्फ महाजन.

या देवाचे वत्स व कौशिक अशा दोन गोत्रांचे व खालील उपनांवांचे गौड सारस्वत ब्राह्मण महाजन आहेत.

मुख्य सरदेसाई, सरदेसाई, नाईक, गावणेकर, संवटे धायमोडकर, भाटकर, वेंडये, नमसीकर, पलंग, कामत, बांदिवडेकर, कराडे, करमली, लासके, बोडके, सांखवळकर, प्रियोळकर, केरकर, शेणई.

प्रसाद.

श्रीनागेशदेवास व श्रीपुर्वाच्यारी यांस उकड्या तांदळाचे व रवळनाथास पोटकळेच्या फुलांचे प्रसाद लावतात.

पालखी.

श्रीनागेश देवाची पालखी प्रत्येक सोमवारीं निघत असून पेणी (मुक्काम) अकरा व श्रीलक्ष्मीनारायणाची प्रत्येक १० मीं रोजीं होत असून. पेणी १२ होतात. व पालखी चातर्मासांत बंद असते.

के. ब. म. द. वा. पोतदार,
ग्रंथ संग्रह

* मंगलाष्टकें.

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ श्रीमन्नागेशदेवस्य शिबिकारोहणसमये एकादशस्थानेषु तत्स्तुतिपराणि एकादशमंगलाष्टकानि लिख्यन्ते.

नागानामधिपः क्ष्मातलजुषां नागेशसंज्ञाधरो ॥
नागाकल्पभरेण भूषितकरो नागात्मजालिंगितः ॥
नागद्वीपिसुचर्मकृद्वसनको नागांधकारिस्ततो ॥
जातोऽसौ पृथिवीतले स्वभजकान्कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ १ ॥
अग्रे पुष्करिणी च यस्य विलसन्नीरा च संशोभते ॥
पृष्ठे पूर्णजलः सदैवरुचिरः कूपस्तु संवर्तते ॥
वामे राज निकेतनं तदितरे भागे विशालास्तथा ॥
शालाः संवसतां च नित्य भजतां कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ २ ॥
स्तोतुं बंदिजनैश्च यस्तु सततं संप्रार्थिताश्चिन्मयो ॥
ज्याविर्भूय समाश्लिषश्चगिरिजामर्धांगकृद्विग्रहः ॥
भूत्याभूषित गौरदेह रुचिरो गौरो वृषांको हरो ॥
गौरासीन्नयनं च यस्य विमलं कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ ३ ॥
मौलौ यस्य विराजते शशिकला श्वेता च मंदाकिनी ॥
लोकान्पावयतुं स बंदिवटके ग्रामे वसत्सर्वदा ॥
यल्लिंगे स्वयमेव गौरपि यदा कर्तुं पयःसेचनम् ॥
गत्वा तच्च चकारसः स्मरहरः कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ ४ ॥
पृथ्वीनीरसुवन्हिवायुसदिवानाथेंदुसम्राडिति ॥
ह्यष्टौ यस्य च मूर्तयस्तनुदिनं ताः पुजयंति द्विजा ॥
देवा यं प्रणमंति नित्यमुदिता इंद्रादयो निङ्मुखे ॥
तं देवं प्रणमाम्यहं हि स तथा कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ ५ ॥

---

* हीं मंगलाष्टकें महा शैलरथ के० प्रसिद्ध सोयरु भट्टजी घुसठाणकर यांनीं केलीं आहेत.

दृष्ट्वा कौस्तुभमप्सरोगणमपि प्रक्रांतवादा मिथो ॥
गिर्वाणाःग्मतिवा न संतिगगने भारादि वः केवलम् ॥
प्रक्रांते गरले द्रुते सुरगणे निश्चेष्टिते विष्टपे ॥
तस्मिन्नागविभूषणश्च घुरियः कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ ६ ॥

तारानायक शेखरश्च जगदुद्धारश्च धाराधर ॥
च्छायाकज्जल कंधरश्च गिरिजा संगैकशृंगारकः ॥
नागैः किंकणिको नगेन गृहिको नारायणे नास्त्रिको ॥
नद्या शेखरिको दृशा तिलकिकः कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ ७ ॥

क्षोणीस्यंदनमच्युतः शर इति ह्यश्वाश्च वेदा धनु ॥
श्चांद्रौद्रौऽब्धि रभून्निषंग इति यश्चक्रे युधि त्रै पुरे ॥
सूर्येंदू च पितामहश्च सततं यंतास्य जातः पुरा ॥
सर्वेषां सुखमातनोति स तदा कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ ८ ॥

भो नागेश दयानिधे त्वमसि मां संसारवारांबुधौ ॥
मग्नं तारयितुं क्षमोऽनवरतं ह्यन्वर्थनामा ततः ॥
नानादुःखसमुद्रमज्जनपरं त्राता कृपांभोनिधे ॥
ये त्वा देव भजंति तानपि सदा कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ ९ ॥

देवप्रीतिकरे च सोमदिवसे सोमोऽसि नाम्ना यतः ॥
सोमेश प्रतिसोमवासरमिमा भक्ताश्चनानादरात् ॥
द्रष्टुं सोत्सुकमागता निहकृता यात्रा रजन्यां गृहाम् ॥
तावत्संमिलितां कृपावनपरः कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ १० ॥

यात्रायां कृतविश्रमाणि हि तथा स्थानानि तत्संख्यया ॥
श्लोका वै परिकीर्तिता सुविदिता एकादशैवेह ते ॥
तैरेनैरिह संस्तुतः सभगवा न्नागेशनामा हरो ॥
भक्ताभीष्टकरश्च संततमसौ कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ ११ ॥

पालखीच्यावेळीं ह्मणण्यांत येत असलेले झुलवे.

सदा स्मरा देव नागेश्वरा, विश्वजानासि निजपद दातारा.
नाममात्रें पाप संव्हारा, करिसी भवानी नंदिकेश्वरा.
सदा स्मरा देव नागेश्वरा १
अगणित लिंगमहात्मा, जगिं प्रसिद्ध नागेश नामा
भक्तजन श्रीगुणविश्रामा, दिव्य स्वरुपा तूं परब्रह्मा २
त्रिनेत्रा तूं कर्पूरगौरा, त्रिशूळ डमरू दिगंबरा
विभुती भूषण कर भासति हारा, निळकंठ तूं नागेश्वरा ३
भालचंद्र उमावल्लभा, भाळिं त्रिपुंड्र न माये शोभा
जटा मुकुट गंगेसी शोभा, भैरवगण जन मूर्त उभा ४
गाजे चरणाची करणी भारी, काळकंठा तूं दैन्य निवारी.
मदन जाळुनी केली होळी, करुणासमुद्रा तूं चंद्रमौळी ५
सोमवार दिवशीं महिमा थोरी, पूजा बांधिली नानापरी
भक्त येति तुझ्या मंदिरीं, पुराणकीर्तन होतोहे भारी ६
वेदपुराणा नकळे ख्यात, नागनाथ देव नागेश समर्थ
प्रसन्न झालियासी वर देत, देव रस अखंड नाम स्मरत ७
रवळनाथा रत्नागिरी, नांदे त्रिभुवनीं महिमा थोरी,
कनकचक्र शोभे करीं, काळकंठा तूं विघ्न निवारी ८
देवाधिदेवां पार नकळे याचा, दैत्य कुळभंजन कुळदेव माझा
चतुर्मुखी ब्रह्मा वत्या वाचा , धन्य दिवस हा सोनियाचा ९
कास घातली अंबर दाटी, आंगिं लाविली चंदनाची उटी
पूर्णचंद्र शोभे लल्लाटीं, पदकरत्न रुंडमाळा कंठीं १०
नवखंडाची करूं पंचारती, चंद्र सूर्य दोनी अखंड ज्योति
भाट पवाडे पढती, राया रवळो बाची निजभक्ती ११

टाळ मृदंग वाजंतर नाद, ध्वनी होताहे फार
दिव्यरत्न नमुना हार, बोले देव रस स्मरण सार
सदा स्मरा देव नागेश्वरा १२

आश्रित मंडळी.

अभिषेकी व पुजारी.

वे. रा. धोंडु राघोबा जोशी, वे. रा. पांडुरंग लक्ष्मण भट दात
वे. रा. रुष्ण लक्ष्मण भट वझे, व वे. रा. रघुनाथ पांडुरंग भट वझे

१ पुराणिक १ किर्तनी.

२ गुरव, २ पहिरेकर, १ काटकर, १ शिपाई, २ भावणी, ६ नृत्यांगना, १ मृदंगी, १ टाळदार, ८ वाजंत्री, ५ चौघडेवाले, ६ इलामतदार, २ मशालजी, ४ सांदी, १ परीट, १ हजाम, १ सोनार, १ सुतार, १ माळी,

सर्व सेवकजनांनीं आरतीचे वेळीं व उत्सवप्रसंगीं हजर असलें पाहिजे.

देवकृत्याचा तपशील.

१ आवर्तन पंचामृत विराहित	०—०—८
२ आवर्तन पंचामृत सहित	०—१—८
३ एकादशिनी	०—४—०
४ पवमानाभिषेक पंचामृत सह	०—४—०
५ दंपत्य भोजन दक्षणा सह	०—६—०
६ अभिषेक	०—६—८
७ तुळाभार [जिन्नस निराळा करून] [१]	१—०—०
८ गांठवल [दंपत्य स्नान] [२]	२—८—०

१ तुळाभार कोणत्याहि धातूचा असल्यास भांडारांत व इतर सेवकजनांस.

२ पुरुषाचें वस्त्र पुरोहितास व बायकोचें वस्त्र तळीवरील भावणीस, शूद्र लोकांच्या गांठवलास कार्तिक शु० १५ व १ दोहे दोनच दिवस ठरविले असून त्यास खर्च ०—४—०.

९ पूजा बाराची	३—८—०
१० लघुरुद्र	३–१३—४
११ महारुद्र–२५ ब्राह्मणाचें संतर्पण व शिबिकोत्सव	५२—८—०
१२ चांदीची पालखी काढण्यास	५—०—०

देवकृत्या संमधिभांडारांत जमा.

अभिषेक ०—०—६ पूजा १—४—० महारुद्र ५—०—०
अभिषेक ०—१—० लघुरुद्र ०—३—०

देवस्थानाचें उत्पन्न.

१ बांदिवडें ग्रामस्थ मंडळींकडून	१०९–११—५
२ ठिकाणाचें उत्पन्न	४४६—४—०
३ व्याज	१५४१—९—३
४ सोंधेंकर राजे यांकडून	३०—०—०
५ रा. रा. सदाशिव नारबा ना० प्रतापराव मुख्य सरदेसाई	३६—८—०
६ रा. रा. बाळोजी नाईक प्रतापराव सरदेसाई-रासई	१८–१२—०
७ रा. रा. पुंडलिक कामत पानवेलकर, पानवेल	३८—५—४
८ रा. रा. लक्ष्मण नारायण नाईक भाटकर पणजी	२८–११—८
९ रा. रा. माधव पांडुरंग शे० प्रियोळकर–प्रियोळ	१६–१२—४
१० रा. रा. रघुवीर श्रीनिवास नाईक गावणेकर	५—०—०
११ इंदिराबाई भाटकर, पणजी	४१–१०—८
१२ रा. रा. सगुण विठोबा नाईक वगैरे–मठग्राम	९—११–०
१३ रा. रा. लखबा नागोजी ना० प्रतापराव सरदेसाई–	२८—५—५
१४ रा. रा. विष्णु रामचंद्र नाईक–मठग्राम	२—१—४
१५ नवस, काणुक, व देवकृत्य वगैरे	८०—०—०
	२४९९—६—५

वार्षिक देवकृत्याचा खर्च.

	चैत्रमास.	रु. आ. पै.
१	ग्रामस्थ मंडळी, बांदिवडें, चैत्र शु० १ रोजीं पंचांगश्रवण:	२—८—०
२	रा. रा. दुलबा सदाशिव नाईक, प्रतापराव मुख्य सरदेसाई बांदिवडें शु० १ रोजीं रात्रौ पूजा	८—०—०
३	रा. रा. विष्णु गिरीधर शेणवीं धेपे, पणजी, रोज प्रदोष, पूजा, पुराण, किर्तन, वगैरे	२००—०—०
४	ग्रामस्त मंडळी बांदिवडें शु० २ पासून ७ पर्यंत पानकपूजा	१६—०—०
५	रा. रा. विठ्ठल शेणवीं प्रियोळकर, प्रियोळ, शु० ८ रोजीं वसंतपूजा	२—०—०
६	रा. रा. रामचंद्र गणेश नाईक गांवकर, बांदिवडें शु० ९ रोजीं श्रीरामजन्मोत्सव	१२—०—०
७	रा. रा. रासईकर देसाई शु० ११ पासून १४ पर्यंत रात्रौ लालकोत्सव	१२—०—०
८	रा. रा. नागोजी सदाशिव नाईक प्रतापराव मुख्य सरदेसाई, बांदिवडें, शु० १५ रोजीं लालकोत्सव	६—०—०
९	श्री० रा. रा. राजे सोंधेकर, चैत्र व० १ रोजीं रथोत्सव	५४—९—४
१०	ग्रामस्थ मंडळी बांदिवडें, शु० १५ रोजीं तेलखर्च	१२——८०
११	चैत्र शु० ११ पासून व० २ यापर्यंत ७ रोज नाटकें वगैरे	२००—०—०
१२	रा. रा. सदाशिव नाईक गावणेकर व० १ दा रोजीं अभिषेक वगैरे	१—४—०
१३	रा. रा. लक्ष्मण नाईक भाटकर, पणजी व० २ रोजीं वसंतपूजा, रात्रौ नाटक वगैरे	६०—०—०
	वैशाखमास.	
१४	रा. रा. व्यंकटेश शेष प्रभु, कुमठें, ब्राह्मणभोजन	०—१०—०
१५	इंदिराबाई भाटकर, पणजी, वसंतपूजा	४०—०—०

आषाढमास.	रु. आ. पै.
१६ ग्रामस्थ मंडळी, बांदिवडें, शु० १० रोजीं शिबिकोत्सव	१—८—०

श्रावणमास.

१७ रा. रा. प्रियोळकर १ ला सोमवार, पूजा, शिबिकोत्सव, संतर्पण वगैरे	१२५—०—०
१८ रा. रा. बाळकृष्ण श्रीनिवास कामत, पणजी, २ रा सोमवार पूजा वगैरे	५—०—०
१९ रा. रा. संवटे, प्रियोळ, ३ रा सोमवार, पूजा वगैरे	१५—०—०
२० श्री० रा.रा. राजे सौंधेकर, बांदिवडें, ४ सोमवार, पूजा वगैरे	१५—०—०
२१ ग्रामस्थ, बांदिवडें, शु० १५ रोजीं पवित्रारोपण	०—८—०
२२ रा. रा. श्रीधर रामचंद्र नाईक वगैरे गावणेकर, पूजा संतर्पण वगैरे	१००—०—०
२३ रा. रा. दुलबा सदाशिव नाईक प्रतापराव मुख्य सरदेसाई बांदिवडें लक्षयेल	१०—०—०

भाद्रपदमास.

२४ ग्रामस्थ बांदिवडें—नवान्न ग्रहण	०—६—०
२५ ग्रामस्थ बांदिवडें—शु. १२ [वामनद्वादशी]	४—०—०

आश्विनमास.

२६ ग्रामस्थ बांदिवडें-शु. १ दा पासून ७ मी पर्यंत नवरात्रोत्सव	८७—९—६
२७ रा. रा. लखबा नागोजी नाईक प्रतापराव सरदेसाई कुंभारजुवें शु. ८ रोजीं पूजा वगैरे	१०—०—०
२८ रा. रा. नागोजी सदाशिव ना. प्र. मु. स. बांदिवडें- शु० ९ रोजीं पूजा वगैरे	१५—०—०
२९ शु० १० रोजीं सीमोल्लंघन	१८—०—०
३० शु० ११ रोजीं स्थळची पूजा	१५—०—०
३१ ग्रामस्थ मंडळी बांदिवडें श्रीमहालक्ष्मीस ८ आवर्तनें	०—५—४

३२	रा. रा. पुंडलीक कामत पानवेलकर व वडये कुंभारजुवें. शु० १२ पासून का. शु० १२ पर्यंत हरिजागर	रु. आ. पै. १२—१—४
३३	रा. रा. खंडाप्पा नाईक–होनावर–पवमान आवृत्ती	१—८—०
३४	रा. रा. जनार्दन नाईक व विठ्ठल नाईक–कुमटें शु० १४ रोजीं लघुरुद्र, शिबिकोत्सव, वगैरे	१६—१—६
३५	रा. रा. हरी लक्ष्मण खोत–गड इंग्लज कर्पूरारथी	०—२—०
३६	रा. रा. धोंडु राघोबा जोशी–नागेशीं व. १४ रोजीं तीन मूर्तींची पूजा, किर्तन वगैरे.	१०—०—०

कार्तिकमास.

३७	ग्रामस्थ मंडळी बांदिवडें शु० १० रोजीं शिबिंकोत्सव	२—०—०
३८	रा. रा. रासईकर देसाई–शु० १० पासून १२ पर्यंत नौकारोहण, गंगापूजन, दीपोत्सव वगैरे	१८—०—०
३९	ग्रामस्थ मंडळी बांदिवडें-शु० १२ रोजीं तुलसीविवाह	३—५—४
४०	रा. रा. निळबा गोपाळ नाईक प्र. सर. आगापूर–शु. १२ रोजीं दीपोत्सव	७—०—०
४१	रा. रा. वडये–कुंभारजुवें. शु. १३ रोजीं दीपाराधना	३—८—०
४२	रा. वडये–कुंभार जुवें. शु. १४ रोजीं वनभोजन	३८–११—०
४३	रा. रा. लखबा नागोजी नाईक प्र. सर. दे. कुंभारजुवें शु० १४ रोजीं नौका रोहण, दीपोत्सव वगैरे	१०—८—०
४४	रा. रा. नागोजी सदाशिव नाईक प्र. मु. सर. बांदिवडें. शु. १५ रोजीं नौकारोहण दीपाराधना वगैरे	१५—०—०
४५	शु. १५ रोजीं श्री लक्ष्मीनारायण देवासमोर काला	६–१०—८
४६	रा. रा. पुंडलीक कामत पानवेलकर व वडये कुंभारजुवें यांजकडून सदरहू कालेकर यांस	८—०—०
४७	कार्तिक व० १ रोजीं गोपाळ काला-ग्रामस्थ मंडळी बांदिवडें	२—८—०
४८	सदरहू गोपाळ काल्यास भांडारांतून	५—०—०
४९	कार्तिक व० १ रोजीं खांद्यावरील रथोत्सव [टोक्याची	४३-१५—७

जत्रा] या रोजीं श्रीची स्वारी सकाळीं श्रीमहालक्ष्मीच्या मंडपांत जाते व तेथून संध्याकाळीं परत मिरवत स्वस्थानीं येते. त्या दिवशीं महालक्ष्मीस जत्रा भरत असते.	रु. आ. पै.
५० रा. रा. शिवा नाईक भाटकर–पणजी व० २ रोजीं–लघुरुद्र पूजा वगैरे	१०—०—०
५१ रा. रा. पुंडलीक कामत पानवेलकर व० ३ रोजीं वनभोजनोत्सव	१५०—०—०
५२ कामू नागेश करीण. व० ४ रोजीं लघुरुद्र, संतर्पण, पालखी, दीपोत्सव वगैरे	५०—०—०
५३ ग्रामस्थ मंडळी बांदिवडें–नैवेद्य	२—०—०

मार्गशीर्षमास.

५४ रा. रा. फोंडु नाईक गावणेकर–शु० १५ रोजीं श्रीदत्तजयंतीचा उत्सव	२५—०—०

माघमास.

५५ रा. रा. श्रीधर रामचंद्र नाईक गावणेकर. माघ व० १४ रोजीं महाशिवरात्रीचा उत्सव, चतुःष्प्रहरी पूजा, संतर्पण वगैरे	५०—०—०
५६ रा. रा. लखबा नागोजी नाईक प्र. सर. कुंभारजुवें. व० १४ रोजीं रात्रौ नौकारोहण दीपाराधना वगैरे	५—०—०
५७ रा. रा. विष्णु रामचंद्र नाईक–मठग्राम व०३० रोजीं रथोत्सव	१२—०—०
५८ रा. रा. देसाई–रासईकर–लक्षचेल.	१५—०—०
५९ ग्रामस्थ मंडळी–बांदिवडें व० ३० रोजीं जागर.	२—०—०
६० ग्रामस्थ मंडळी बांदिवडें जागरास परभारें	५—०—०

फाल्गुनमास.

६१ शिमग्याचा उत्सव	६—०—०
६२ रा. रा. सदाशिव नारबा नाईक प्रमुख सरदेसाई मुख्य बांदिवडें–महानैवेद्य व आवर्तन	७०—०—०

	रु. आ. पै.
६३ तेलखर्च	२९०—०—०
६४ प्राकारांत कंदील १२	६७—०—०
६५ नैवेद्य	१८—०—०
६६ गंध, धूप, कापूर, उदबत्त्या वगैरे	२०—०—०
६७ इंदिरा बाई भाटकर, पणजी, प्रतिदिनी शिरणीस नारळ	८—१३-४
६८ इलालबत्तीस पेत्रोल	६—०—०
६९ सोमवारच्या पालख्यांस नारळ, व मेणबत्त्या	९—०—०
७० दसऱ्याच्या पर्वणीस गुरव याजकडे	४—५—५
७१ इंदिराबाई भाटकर, पणजी—प्रति सोमवारीं आवर्तन	२—०—०
७२ श्री कराडो देवाच्या उर्जेबद्दल	८—६-११
७३ छावणी खर्च	२५—०—०
७४ देवालयास रंग देण्यास	२०—०—०
७५ श्रीस पोषाख	१३—०—०
७६ सोनार, कांसार, सुतार, लोहार, पटवी, वाद्यें साधण्यांस दसर खर्च, व गडी मजुरी	२०—८—०
७७ पगार—किर्तनी, वाजंत्री, चौघडेवाले, शिपाई, भावीण, इलामतदार, मृदंगी, टाळदार, इलाल धरणारे, काटकार, माळी, वगैरे	४७७-१३—४
७८ श्रीमठ पर्तगाळ व श्रीमठ कवळें स्वामीची स्वारी आल्यास	५—०—०
७९ सरकारी दस्त-महसूल, व्याजाचा १० हीसा, मामलेदार कचेरींत वगैरे	४१०—०—०
८० आगंतुक खर्च	७५—०—०
८१ कमेटीचा लेखक	६०—०—०

डॉ. स. म. व. वा. पोतदार
ग्रंथ संग्रह

सिमोल्लंघनाच्या वेळीं वाचण्यांत येत असलेलें कौलपत्र.

श्रीनागेशो जयति.

श्री
सच्चिदानंदरूपस्य भक्ता-
भिष्टप्रदस्य च मुद्रानागे-
श्वरस्येषा विश्वंद्या
विराजते.

श्रीमन्महागणाधिपतये नमः श्रीसरस्वत्यै नमः
श्रीकुलदेवताग्रामदेवताभ्यो नमः अचिंत्याव्यक्त-
रूपाय निर्गुणायगुणात्मने समस्तजगदाधार-
मूर्तये शंभवे नमः ॥ १ ॥

श्रीमत्सकलसुरनिकर स्फुटमुकुटमणि भगवान् श्री सांबसदाशिव कैलासाधिपति अनंतकोटि ब्रह्मांडनायक षड्गुणैश्वर्यसंपन्न भक्ताभीष्टप्रद स्वपादरत दीनजनावर करुणाकटाक्षें प्रसन्न होऊन आज विजया दशमीच्या सुमुहूर्तानें अभयवचनयुक्त विजयकौलनामक निजप्रसाद अर्पण केला, तो असा कीं. माझे संपूर्ण भक्त हो ! मी अचिंत्य चिन्मय निर्गुण निराकारी परब्रह्मस्वरूप होत्साता सकल जनाच्या तरणोपायांस्तव प्रेमळ भक्ती प्रेम उल्हासें या भूतलावर बांदिवडे मामीं श्रीनागेशनामें दिव्य जोतिर्लिंग सगुणावतार धारण करून तुमचें अभीष्ट पुरविण्यास, विराजमान असतां आज तुम्ही एकनिष्टपणें भक्तिपूर्वक सुशोभित शिबिकोत्सवयुक्त सीमोल्लंघन करून शमीवृक्षस्थळीं असतां तेथें

शमी शमयते पापं, शमी शत्रु विनाशनी
अर्जुनस्य धनुर्धारी, स्वराज प्रियदर्शनं ॥ १ ॥

आदि राजा महा राजा वन राजा वनस्पति
इष्ट दर्शनं मिष्टान्नं देहिमे सुखसंपदः ॥ २ ॥

अशाविधानें तुम्हीं सर्वांहीं माझें स्तवन करून शमीवृक्षासह पूजन केलें. तेणेंकरून मच्चरणसरोजीं तुमची एकाग्रता व निश्चय पाहून माझे संपूण महाजन भजक वगैरे किंकर इत्यादिकांस सुवरदान देत आहे. तरी नवविधा भक्तीनें मला भजत असावें, म्हणजे--जो जसा भजतो मातें, मी तसा फळतों तया--तस्मात् अनन्यभावानें मला भजत असावें, म्हणजे अखंड कल्याण होईल. असें तारक वरदान दिल्याचें अखिल मंडळीनें शिरसा वंद्य करून श्रीनागेशचरणप्रसाद घेऊन कृतार्थ होत्साते संपूर्ण जनांही जयजयकार केला.

स्वस्ति श्रीनृपशालिवाहन शके १८३५ प्रमादिनाम संवत्सरे आश्विन शु० १० गुरुवार.

ग्रामस्थमंडळीचा लेखक,

विष्णु शेणवीं वेलिंगकर.

देवास दिलेल्या देणग्या.

१ रा. रा. भाटकर-पणजी-एकंदर चांदिचें सामान	१०००
२ रा. रा. राजे सोंधे-बांदिवडें-जडावाचा शिरपेंच	५००
३ रा. रा. विष्णु गिरीधर शेणवीं धेंपे-पणजी-चौकास संगमरवरी दगड बसविण्यांत-१९०७	१२००
४ रा. रा. दत्तु नाईक सवंटे प्रियोळ व रामचंद्र शेणवीं धारसे-आगशी-सरवळींस काळे पाषाण बसविण्यास-१९०९	५००
५ रा. रा. विठ्ठल नाईक नंदगडकर, वामन नाईक नंदगडकर, बेळगांव, नागेश पुरुषोत्तम नाईक सराफ-शहापूर व गोपाळ नाईक हेरेकर यांनीं, तळीची दुरुस्ती, सोड याच्या घुडास गारा, व चोकाचा जीर्णोद्धार करण्यास वगैरे	१०३०

६	महाजनमंडळीकडून वरील कामास	७००
७	रा. रा. श्रीधर रामचंद्र नाईक गावणेकर वरील कामास	३००
८	रा. रा. विठ्ठल नाईक नंदगडकर, वामन नाईक नंदगडकर बेळगांव व नागेश पुरुषोत्तम नाईक सराफ शहापूर यांनीं चांदीची पालखी करण्यास २००० तोळे चांदी	१५००
९	रा. रा. श्रीधर रामचंद्र नाईक गावणेकर, चांदीची पालखी करण्यास २०० तोळे चांदी व सोनार काम सुतार काम वगैरे मिळून	७५०
१०	मोती नागेश करीण—चौकावरील दरवाज्यास चांदीचा पत्रा मारण्यास	१०००

पेशवे सरकाराकडून मिळालेली सनद.

श्री
राजा शाहू नरपति हर्ष-
निधान, बाळाजी बाजी-
राव मुख्य प्रधान

आदिकंड कोटी ब्रह्मांड नायक देव देवोत्तम देवतासार्वभौम श्रीनागेश माहालक्ष्मी स्थळ बांदिवडें वगैरे देवता सन्निधानास

सेवेसीं बाळाजी बाजीराव पंत प्रधान याणीं लीहून दीले ऐसाजे. कसबा पुणें येथें रो. मादाजी नाईक व दुलबार्जा नाईक प्रतापराव सरदेसाई मामले गोवा यांनीं अर्ज केला जे. श्रीचे देवालई हरहमेशा पालखीचा उत्सह होतो त्यास मामलेदार मरामतीकरीतां कवलत करीतात, येवीसीं पालखी जात येत असतां बखेडा होऊ नये म्हणून तर चौकशी व शास्त्रनिर्णय पाहतां सर्वत्र

मानव लोकांसी देव थोर हे ध्यानी घेऊन श्रीमंत महाराज राजे नरपती यांसी विनंति करून श्रीसी मरामत देवीलेचा ता॥.

१ अबदागीरी सूर्यपाने कलम १
१ मकर तोरणे ,, १
१ मोरचेलें ,, १
१ श्वेत वस्त्रें पालखीवर येक ,, १
व बैठकेस येक येकुन
१ स्वेत छत्रे वगैरे ,, १
१ हुद्दा रुमाल हात्यारे सुधा ,, १
१ माहे मार्तब प्रती भुणे ,, १
१ दिवा रात्रौ दीवट्या ,, १
१ पालखीवर कलष व दांडीस
सींव्हि सुणे सुधा ,, १
१ चवऱ्या ,, १

———

१०

एकून दहा कलमे मरामत देऊन ही सनद सादर केली आहे. श्रीचे स्थळ थोर अठरा ता॥ प्रसीद्ध आहे. याकारितां सदरहू मरामत कलमे लीहिली आहेत. याशिवाय आणखी कोणतीही मरामत करावितील तर ही दीली आहे, श्री सर्व त्रासी ज्यापेक्षां तेव्हां मानवी देणें देवासी मरामती वीसीं न्हवे परंतु सदरहु सरदेशमुखी याणी बहुत प्रकारें विनंति केली जे भोगवटेस सनद असावी त्यावरून ही सनद सादर केली आहे. यासी सर्वत्रानीं पाळा देत असावां. जाणीजे ता॥० छ ७ माहे शाबान सुहुर सन समस समसेन मे याव अलफ आज्ञा प्रमाण—बार.

लेखनसीमा

श्री नागेश.

श्री नागेश देवालयासमोर भिंतींत असलेल्या शिलालेखाचा उतारा.

अथ शिलालेख

सूर्य लिंग सूर्य

श्रीगणाधिपतये नमः नमस्तुंगशिरश्चुंबी । चंद्रचामरचारवे ॥ त्रैलोक्य-नगरारंभा । मुळस्तंभाय शंभवे ॥ १ ॥ स्वस्ती श्रीशालीवाहनशकु १३३५ वरिशें अद्य महाराजाधिराज परमेश्वर श्री वीरप्रताप देवराय महाराय विजयानगरीं सुख सत्कथाक्रिडा विनोदे सकळ राज्य प्रतिपाळित असते काळीं त्यांच्या प्रति हस्तु गोवें सिंहासनीं धर्माधर्मविचारपटु नंजंण गोसावीं राज्य करितेकाळीं विजय संवत्सर पुष्य बहुल ३० रवौ अर्धोदय पुण्यकाळीं कुल ळळो ग्रामे पुरुष शेणवैं या सुतु माइं शेणवें याशी बंदवाड ग्रामे पुरुष राम नायकु नागण नायकु राम प्रभु मांगे प्रभु हे मुख्य प्रजसहित समस्त ग्रामीचे निदतः धर्मशास्रनाची भाशणे श्री आमच्या गावां भीतरीं श्री नागनाथ देवासन्निधीं गोपाळ भट्टा नांवें वेदखंडीकेचें कळाग्र प्राक श्रीमहालक्ष्मी देवींशीं अखंड जोतीशीं वर्ष प्रतिवर्ष तेला बारा तांबी वेगळे करून त्या उपरी गोपाळ भट्टान यावे टां ॥ २ ॥ तय सुतु केशव भट्ट नांवें मळो कुळाग्र कुटुंबण टां ॥ ५ ॥ पैकीं कार्तिक दोन वाटे यावा टां ॥ २० ॥ उभउरायज टांके ॥ ३ ॥ संबंध तया माइं शेणवे या हा श्री ग्रामान रोकडे टां २० घेऊन तयाच्या कुळाग्रावरी आचंद्रार्क परियंत सहिरण्योदकं दान धारापुर्वक करून सवं नमस्य सर्व बाधा विवर्जित करुन दिधलों तया माइं शेणवे आपुलीये भक्तिपूर्वक श्रीनागनाथ देवासी वर्ष प्रतिवर्षि कार्तिक पुनवे दिपमाळा जळुचिये भासे आचंद्रार्क परियंत तया गोपाळ भट्टान तया पुनवेच्या दिवशीं प्रर्वताचा तांबया येकाप्रती सोळासिया १७ लेखिं तेला तांचिये तीनि समंध सोळासिया ५१ तिळेल नाहीं तरी नारळेल अथवा तुप मोजून देउळीं यावें तया दिपमाळेसीं पणतिया ४०० वातिस लागे तितुकें सुत इतुकें गोपाळ भट्टान देऊन दिपमाळ करावी– श्रीनागनाथ देवासि रात्री महास्नपन गंध धूप दिप उपहारा तांदुळां चउथ दोन २ तुप सोळासिना पक्वान्ना वडे किंवा घारिया आठ ८ शाका २ विडा १ श्रीमहालक्ष्मीदेवींशीं अभिषेक गंध धूप दिप उपहारासी तांदुळां चउथ १

तुपंगीदु १ पक्वान्ना वडे ४ शाका २ विडा १ दर्थी देउळी मंत्र अवसरू करावा दिपमाळेच्या खांबापासीं गिदा २ चा निवेदु करावा हे या इतुक्यासी तया माइं शेणवे तया गोपाळ भटासि तया गांवो कुळाग्रीचे टांके ३॥ दिधले संबंधी तया गोपाळ भट्टाचिये जात प्रजाद संततीस ३॥ चंद्रार्कपरियंत चालवावा— तयादिने नागनाथ देवाच्या उपहारा वरिये माळि खुळु गिधुवाळी वाळिमल्यीन दोवर्गी दिपमाळ जळावी तयाच्या जात प्रजाद संततीन दिपमाळा जळावी. तया ग्रामान तया माई शेपावे यासी कुरु पांगुसि वाडे रुवो कुळाग्र १ नागझरी मेळो सेत १ दत्त भुमी दोनि देतां क्रयाचे माइं शैणवे या हस्तें ग्रामान टांके ५० घेउन सहिरण्योदक दान धारापूर्वक सर्वनमस्य सर्व बाधाविवर्जित करून ग्रामान माइं शेणवेसी आचंद्रार्क परियंत दिधलें = तया माइं शेणवे आपुलें भक्तीपूर्वक रुवो कुळाग्र श्रीनागनाथदेवासीं प्रात:काळीं आठवली इचा उपहारासी प्रतिदिवसी दिवा १ सुरय तांदुळ सडिक गिधा व लेखीं कर उची ये भाशे तयारु रुवा कुळाग्र गोल ती वाडे लखुम शेणवे या सुतु विठ्ठल शेणवे यासि तयाचे जात प्रजाद संततिसी आचंद्रार्क परियंत दिधलें. नागझरि मेळो सेत श्रीमहालक्ष्मीदेवीसीं प्रात:काळीं आठवली इचा उपहारासी दिधलें समंदि तया देवतेच्या पुजारयान तया नुदेवतेसी अभिषेक गंध, धूप, दिप, सुरय सडीक तांदुळ गिदा १ लेखीं उपहार कराया. विडा मंत्र वसरू करावा तया उपहार देवाजी याहासी केला धर्मु ग्रामान चालवावा सिंहासनिच्या रायेन अधिकारि या वलित्यान पाळावा. हा केला धर्म जो मोडी तेणे वाराणसीं श्रीविश्वेश्वरासन्निधीं सूर्यग्रहणी आपुली माता पीता गाई वधिल्या पापासि जाइ=

दानपालनयोर्मध्ये । दानाच्छ्रेयोऽनुपालनं ॥
दानात्स्वर्गमवाप्रोती । पालनात्सुखसंपदा ॥ १ ॥
सामान्यो यं धर्मसेतुर्नृपाणां । काले काले पाल नीयो भवदी: ॥
सर्वामेतां नार्थिवेंद्रा । भुयो भुयो याचते रामचंद्रा ॥ २ ॥
स्वदत्ता परदत्ता वा । यो हरेच्च वसुंधरा ॥
षष्टिवर्षसहस्राणी । विष्टायां जायते क्रिमी ॥ ३ ॥

तया उपहार आणितां प्राकदेवाचे लिंगाचे माणुसीं उळीग करून, उपहार न्यावा.

मनुष्याचें चित्र आहे. गाढवाचें चित्र आहे.

श्रीशुभंभवतु.

इति शिलालेख.

श्रीनागेश.

अथ शिलालेख.

श्रीमत्परम गुरु शिला शासनम् श्रीमत् महाराज गुरु मुख्य कला भाष्य बांदिवाडेश्वर राजवाडे यल्लिद्रक व पिता महादि कलाविध नाना जन भक्त-वृत्ती श्रीमुक्तसंघ बलकार गणाधी श्री दिव्यानंद पारपर्यप्राप्त परिव्राज-काचार्यत्वादि गुण पारंगत पारावार श्रीमत् परमहंस श्री स्वामी गळप्रियाग्र-गण्य शिष्य रहस्य श्रीमान् अनवध्य महाभाष्य कर शिष्यक स्तुतिहर श्रुति स्मृति माता-पितृवत्-प्रतिपालक सूर्यस्तुल्य श्रीमान् महाभाष्य गति प्रदत्ते शाम विधि श्रीमान् महासंस्थान वाडि संस्थान श्री शके शोभानु संवत्सरद वैशाख शुद्ध ४ थी शनिवार दिवस दल्लु इतन गुणाधि स्तुति शैव स्तुति वन्नु पूर्वं अनवद्य महाराजर शास्त्र गतांमताम् वरमंत्रोपासकानाम् वरिष्ठ सिंह नंदि-गणाधि मुनींद्र आवास प्रतिताच सकल प्राणी निर्वाहक प्राप्त्यर्थ श्री-महान समस्त राजाधिराजेश्वर राद् श्रीवीरभास्कर रायर कुमार कवीर देवरायनु श्रीमुख्यनागेश देवा सान्निधीं यल्लि नानु माडसिद ई सेवेयु नडि युवरे नियमक माडियेदे सकलरू युक्त वागी राजरु माडसिद धर्मवन्नु पारंपर्य दिदा प्रतिपालकरु प्रतिनिधीयवरु प्रतिपालिसुता इरलु तत्प्राण प्रजे गळी गे सुख दायक वन्नु यावा तनु राक्षि सुताने आयनु महा वीर शैवनु महा वीर श्रीमान् महा वीर शैवनु यंव गुरुना आज्ञा मेरेंगे गुरुभक्ति वुळवरु आज्ञा परिपालि सुता अवरिगे दोर स्वर्ग मोक्षप्रदा श्रीमान् महावीर महाराज शैव शक वर्ष काळी ताक्षी संवत्सर वैशाख शुद्द १५ मेयु श्रीमनु प्राति दिवस वारंवार के प्रस्तुत कैवल्य प्राप्ति वर्य यंचभक्त क्षेत्रवासी नागेशयळी वास्तव्य सिद बांदिवाडि शैव श्री महा संस्थान श्री स्वामी गळ अंग संग पूजये गण गळी गे प्रतिवार वर्ष नागेशी क्षेत्रवासी भू सबंध वासी महात्म राद श्री स्वामी यवरु गुरुवर्यरु श्रुती स्मृती गे भागवतरु बळ शीलरु श्रीमतु महाराजाधि राजर प्रीति उत्तम भाग वागी वायु यंव ग्रामद रायर पुत्रनु सरसी नळी अवगाहनके महारायरु भक्ती यंदा परिपालि सुता इरलु सुमारु शक वर्ष परिधावी संवत्सरद कार्तिक शु० १५ मां शुक्रवार वैस्तुल्य महा कार्य माडसिद विधि प्रकारा श्री क्षेत्र वासी श्री मुख्य नागेश संस्थान के भक्त जनरु गइवरु गुरु दिवस वघ ब्राह्मणनु बंध पूर्व दळी श्रीमान् परिव्राजक संन्यासी यंव बंधु आपणे व्हर्तु श्री क्षेत्र

---

१ हा लेख कानडी लिपींत आहे. त्याचें भाषांतर वे. शा. सं. सर्वोत्तमाचार्य पंडित, रहाणार बंटवाळ यांनीं मराठींत केलें आहे.

नागेशी गे बंधु श्री देवर न्नु स्तुति सिनदु अष्ट यंच ग्रामद वेदि सर मान्य वागि बांदिवाडि गे श्रीगुरुनाथ स्वामी गळ भक्ती पूर्वक पारंपर्य दिंदा जिर्णोद्धार के सिंव्हासन कार्य कावि कवी शीष्नर महा गण पुत्र पौत्रादि गळु उपभोग महा योग माडासिद अष्ट यंच ग्रामद अनुकुळ वागी रव्ये अष्ट यंच ग्राम गळ क्षेत्र वासी अनेकादरु नानु यंच वनु चुरासि यवनु आतनु वाराणसीय श्री महायतीश्वर देवर सान्निधी सम तुल्य महा-गुरु मातापितृ शिशु पशु वन्नु तन्न स्वतंत्र दृढ वागि पडिसी पापके इदक्ये विरोध वागी नडि युवरे नरकके होदेनु प्रतिवार व पत्तु आव दि कार्यक्ये श्रीयंचश्रेयस्कर यंचु वद समस्त मार्ग कार्यक्ये श्रीनागेश्वर श्रीदेवरु राय पई श्रीसबल पारं पर्य वागी सदा श्रीमान रंगयतीश्वर शिष्य वित्रयवु जायते श्रीमान अस्मिन विषये श्लोकम्.

दान पालनयोर्मध्ये । दाना श्रेयो न पालनम् ॥
दानाश्रेयमवाप्नोती । पालनात् बह्वो गुणः ॥ १ ॥

भूपाल श्रीपाल पुण्पेश्वर बंद श्रीमान राजराजाधिश्वर बांदिवाडिश्वर श्रीवेद विद्या सदृश्य अयंधर्मा श्रीकला दिक्षितो सकल तटाकधर्म सकल जनै बांदि-वाडेश्वर महाराजरुश्री नागेश्वर श्रीदेवरसान्निधि यल्ली भक्तिपूर्वक वागी निरंतर दल्ली श्रीदेवताप्रित्यर्थ इमहा सरोवरद सेवयन्नु श्रीदेवरसान्निधिगे श्रीमहाबांदि-वाडिश्वर महाराजरु शिलाशासनसमेता जीर्णोद्धार के सहाः इसेवयन्नु श्रीदेवर-चरणारविंद गळींगे आर्पि सौणा आदेगे.

इति शिलालेख.

মা৩৬৬৫

गोमांतकांतील श्रीमहालक्ष्मीदेवस्थानचा

सचित्र इतिहास.

गोवा म्हापसें.

इंदुप्रकाश स्टीम प्रेस–मुंबई.

सन १९१३.

प्रकाशक,

श्रीपाद व्यंकटेश वागळे.

श्रीयुत पुरुषोत्तम पुंडलिक शे० केंकरे यांस हें
पुस्तक प्रकाशकानें आदरपूर्वक अर्पण केलें असे.

श्रीमहालक्ष्मी.

ह्या दैवताची स्थापना प्राचीनकाळीं म्हणजे मूळ गोमांतक वसविण्याचें प्रसंगीं सासष्ट प्रांतांतील कोलवें या गांवीं केली होती. पुढें फिरंग्याचे धामधुमीचें प्रसंगीं तिचें स्थलांतर अंतरूज महालांतील बांदिवडें या गांवीं झालें.[1] ह्या देवस्थानास महालक्ष्मी असें म्हणतात. ह्या देवालयाचा चौक फारच विस्तीर्ण असून, त्यासारखा प्रमाणशुद्ध चौक दुसऱ्या कोणत्याही देवालयांत नाहीं.

अधिष्ठित सपरिवार देवता.

श्रीमहालक्ष्मी.

श्रीरवळनाथ, श्रीलक्ष्मीनारायण, श्रीसपटोफटो, श्रीनारायणपुरुष, श्रीबाळेश्वर व श्रीक्षेत्रपाळ.

महाजन.

या देवस्थानचे कौशिक, काश्यप, कौंडिण्य, वत्स व भारद्वाज मिळून पांच गोत्रांचे आणि खालील उपनावांचे गौडसारस्वत ब्राह्मण सुमारें गोमांतकांतच ११०० महाजन आहेत.

---

१ फिरंग्याचे धामधुमीच्या प्रसंगीं कोलव्यांहून हें दैवत पळवून आणून तें अंतरूजींतील तळावली या गांवीं ठेवण्यांत आलें. नंतर तेथून तें सवडीप्रमाणें बांदिवडेस प्रस्तुत असलेल्या ठिकाणीं स्थापण्यांत आलें. ज्याठिकाणीं तळावलीस तें ठेविलें होतें तेथें प्रस्तुत एक लहानसें देवालय आहे. यामुळें

* मुख्य सरदेसाई, नाईक, गावणेकर, नमसीकर, डांगी, भांडारी, कापडी, सरदेसाई, पलंग, गायतोंडे, पावसे, तळवडकर, रेगे, सिके, बोरकर, भरणे, धाकणकर, गांवकर, कुंडईकर, धुमे, संजगिरी, मंडुरकर, वागळे, केळेकर, केंकरे, कोनेकर, कामत, प्रियोळकर, भिसे, सांगावकर, कंटक, खंडेपारकर, केरकर, भोबे. सबनीस, गडे, वेलिंगकर, नाईकदणाईत, भाटकी, दळवी, सावईकर, दुभाषी, सिसाणी, साखळकर, पानवेलकर, येलीकर, फार्शे, देशपांडे, आक्षिकर, बांदोडकर, भाटकर अग्नि, नागोळ, दांडे, बुयांव, वालावलीकर, वर्ठी, तेलंग, धायमोडे, दणाईत, मुळगांवकर, लाड, काबाडी, मुंग्ये, सिवेश्वरकर, आंबये, रांगणेकर, पिळगांवकर, लावणनीस, जाक, नाडकर्णी, उसगांवकर, पाणंदीकर, असोळणेकर, कवडे, सालेलकर, मणेरकर, राजाध्यक्ष, शेळडेकर, व्होडारकर, शिर्वेकर, नगर्शेकर, सांगडेकर, गडणीस, उसपकर, कर्णीक, मयेंकर, टांकी, साळ्कर, काकोडकर, आठवणकर, बोंडसे, पाटकर, अडवळपालकर, तोरसेकर, गुंजीकर, खोत, फडणीस, म्हाइमे, सराफ, रेडकर, मोरजकर, हरमलकर, पतावरकर, माजाळकर, आउर्शेकर, आजगांवकर, आंबे, हरपती, पिसुर्लेकर, हवालदार, स्थळेकर, कोपीकर, भांडारकर, चिन्नरकर, धोंदे, आचमनी, रवासनीस, गंगोळीकर, कल्याणकर, पाळंदीकर, मंत्री, बक्षी, कुडचडकर, कोठंबकर, बाळ्डीकर, सांवर्डेकर, साळावलीकर, खुर्लेकर, सांकोरडेकर, खोलकर, झणकर.

पालखी.

श्रीमहालक्ष्मीची पालखी प्रत्येक ८ मी व १४ दशी रोजीं अशा दरमहा चार होतात. व तिचीं नेमकीं ९ पेणी—मुक्काम—होतात.

प्रसाद.

प्रसाद द्रोणयुपींच्या—तुंब्याच्या—फुलांचे लावीत असून ते एकंदर १५ लावतात.

---

* तळावलींतील वाणी वगैरे लोक व आणखीही बरेच पये, जोशी वगैरे ब्राह्मण या देवाचे भजक आहेत.

श्री महालक्ष्मी.

देवकृत्याच्या खर्चाचा अंदाज.

	रु. आ. पै.		रु. आ. पै.
१ भेट	०—०–६	१० नवचंडी जपद्वारा	३—८–०
२ गांठवल-दंपत्यस्नान	१—०–०	११ नवचंडी हवनद्वारा	१०–११–०
३ आवर्तन	०—१–०	१२ शतचंडी	४५—०–०
४ एकादशिनी	०—४–०	१३ दंपत्यपूजन	२—०–०
५ अभिषेक	२—४–०	१४ नैवेद्य	०—४–०
६ अभिषेक	३—६–८	१५ पूजा	४—८–०
७ अभिषेक	१—३–४	१६ संतर्पणपात्रें–प्रत्येकीं	०—३–३
८ लघुरुद्र	३—२–०	१७ तुळाभार	१—०–०
९ महारुद्र	४०—९–०		

देवस्थानची आश्रित मंडळी.

अभिषेकी.

वे. रा. रा. रामचंद्र| सखारामभट पावणसकर, व वे रा. वामन सीताराम-भट मराठे.

पुजारी.

वे. रा. पांडुरंग महादेवभट पेंजरकर, व वे. रा. विष्णु लक्ष्मणभट दाते प्रत्येक आळीपाळीनें १५ पंधरा पंधरा रोज काम करतात.

घैसास.

वे. रा. रामचंद्रभट पावणसकर.

१ पुराणिक, १ कीर्तनी.

१ गुरव, १ भांडारी, १ पहिरेकर, १ काटकर, ७ वाजंत्री, ८ नृत्यांगना १ मृदंगी, १ टाळदार २ भाविणी, २ मशालजी, ३ इलामतदार, १ धुमाळी, १ गलास लावणारा, १ माळी, १ सोनार, १ सुतार, १ हजाम, १ परीट, सर्व सेवकजनांनीं उत्सवाचे वेळीं वगैरे हजर राहिलें पाहिजे.

देवस्थानचे उत्पन्न.

	रु. आ. पै.
१ ठिकाणासंबंधी	१११—२—८
२ कर्जाऊ दिलेल्या रकमेचें व्याज	७४५—५—३
३ केरी गांवांतून	१—६—८
४ वेरे ,,	०—७—७
५ वेळगें ,,	२०—१२—५
६ बांदिवडें ,,	३४—३—१०
७ महाले हेंबाड बार्शें ,,	०—१५—८
८ महाल चंद्रवाडी ,,	१—१४—३
९ बोरी ,,	२१—४—०
१० रा. रा. बापोर्जा मुजुमदार यांकडून	२—८—०
११ रा. रा. सुबैया नारायण शेणवी-शिरावली ,,	१२—०—०
१२ रा. रा. व्यंकोबा सुबा शेणवी-कुमठें ,,	१२—०—०
१३ रा. रा. शांताराम नारायण बोडसे—मुंबई ,,	१०—०—०
१४ रा. रा. तिमैया सुभेदार ,,	८—५—४
१५ घेसाश वृत्तीबद्दल	१०—०—०
१६ भांडारी वृत्तीबद्दल	१५—०—०
१७ नवस, काणुक वगैरे	१९५—०—०
१८ देवरूतयेसंबंधीं	२५—१—०
एकूण	१२२७—६—८

वार्षिक देवकृत्य, उत्सव वगैरे संबंधीं खर्च.

चैत्रमास.

	रु. आ. पै.
१ श्रीराम जन्मोत्सव, हा उत्सव १ देपासून सुरू होऊन दशमी रोजीं समाप्त होतो. षष्ठीपासून १० मी पर्यंत पांच रोज नाटकें ११ रोजीं संतर्पण, हवन वगैरे.	२५०—०—०
२ भलें रघुमहालक्ष्मी करीण शु. १४ रोजीं शिबिकोत्सव	१६—०—०

वैशाखमास.

३ रा. रा. गोविंद नारायण शेणवीं वगैरे केळेकर-प्रियोळ रु. आ. पै.
शु. ३ रोजीं वसंत पूजा, लालकी, संतर्पण वगैरे ६०—०—०

आषाढमास.

४ आषाढ शु. १० रोजीं श्रीची स्वारी श्री नागेशाच्या देवालयांत जाते त्यासंबंधी २८—१—४

५ रा. रा. सीतारामराव भांडारी-मुंबई लक्ष्मी पुजन वगैरे. ५०—०—०

श्रावणमास.

६ श्रावण शु. १५ रोजीं पवित्रारोपण ०—०—८

७ रा. रा. वासुदेवराव पुणेकर-श्रावण शु. ८ रोजीं लघुरुद्र, पूजा वगैरे ७—८—०

८ रा. रा. दणाईत-म्हापशें-पूजा ६—०—०

आश्विनमास.

९ आश्विन शु. १ देपासून १० मी पर्यंत नवरात्रोत्सव, घटस्थापना, मखर रंगवणेस, हरिदास सीमोलंघनाचे स्वारीस दारुसामान वगैरे ५५—१—०

१० ग्रामस्थमंडळी बांदिवडें-शु. १ दा रोजीं पूजा ५—०—०

११ रा. रा. रामचंद्र पाडुरंग वैद्य-केरी शु. २ रोजीं-पूजा ५—०—०

१२ रा. रा. श्रीनीवांस रामचंद्र केळेकर-प्रियोल शु. ३ रोजीं पूजा ५—०—०

१३ रा. रा. मंगेश शेणवी प्रियोळकर-शु. ४ रोजीं पूजा ५—०—०

१४ ग्रामस्थमंडळी-तळावली. शु. ५ रोजीं पूजा ५—०—०

१५ महाजन मंडळी-शु. ६ रोजीं पूजा ५—०—०

१६ रा. रा. नारायण शिवानायक भाटकर-पणजी शु. ७ मी रोजीं पूजा ८—५—४

१७ रा. रा. सदाशिव नारबा नाईक प्रतापराव मुख्य सर देसाई. बांदिवडें. शु. ८ रोजीं पूजा, शिबिकोत्सव, २५—०—०

१८ रा. रा. सांतबा घनःशाम शेणवीं कुंडईकर-कुंडई शु. ९ रोजीं पूजा १०—०—०

	कार्तिकमास.	रु. आ. पै.
१९	कार्तिक शु. १० रोजीं श्रीची स्वारी नागेशीं जाते त्यास	२—१—४
२०	कार्तिक शु. १२ रोजीं तुलसी विवाह	५—०—०
२१	कार्तिक शु. १४ रोजीं काला व १५ रोजीं गवळण काला	१२—०—०
२२	रा. रा. केंकरें-कुंभारजुवे, वनभोजनोत्सव. शु० १४ रोजीं दुपारीं १२ वाजतां श्रीची स्वारी वनभोजनमंडपात जाऊन संतर्पण झाल्यानंतर रात्रौ पुराण-कीर्तन होऊन १ वाजतां स्वारी स्वस्थानीं येते	१५०—०—०
	मार्गशीर्षमास.	
२३	रा. रा. तंबुरी-अंकोलें पूजा	६—०—०
	माघमास.	
२४	रा. रा. मोरोबा विश्वनाथ वर्दे-मुंबई-महाशिवरात्रीचा उत्सव	२५—०—०
२५	माघ व० ३० रोजीं हरिजागर	१—४—०
	फाल्गुनमास.	
२६	फा० व० ८ रोजीं शिमग्याचा उत्सव	२—८—०
२७	तेलखर्च	२६१-१३—०
२८	नित्यावर्तन	१९—२—८
२९	नित्यनैवेद्य	२३-१२—०
३०	रोज रात्रौ शिर्णेस व उवाळकीस नारळ	५—९—०
३१	मेणबत्त्या	६—०—०
३२	गंध, उदबत्त्या, कापूर, पिंजर,	४—०—०
३३	ग्रहणपर्वकाळीं संप्रोक्षणास	०-१३—४
३४	श्रीरवळनाथ व श्री भूतनाथदेवास पोषाख	३—०—०
३५	पुराणिक	१५—०—०
३६	कीर्तनी	१७—८—०
३७	गरव	१५—०—०

		प. आ. पै.
३८	पहिरेकर	५—६—८
३९	पूजारी	५—०—०
४०	वाजंत्री	७७-१४—८
४१	नृत्यांगना	१२—८—०
४२	मृदंगी व टाळदार	१५—०—०
४३	भावीण	८—५—४
४४	काटकार	३—५—४
४५	मशालजी	१५—०—०
४६	इलामतदार	४—९—४
४७	गलास व कंदील लावणारा	२—८—०
४८	शिपाई	२०—०—०
४९	दसरखर्च	१४—०—०
५०	सुतार, धुमाळी, परिट	४—८—०
५१	छावणी खर्च	१९—०—०
५२	देवालयास रंग देण्यास	१०—०—०
५३	प्राकार दुरुस्ती	४—०—०
५४	पेरणी.	३—०—०
५५	आगंतुकखर्च.	३०—०—०
५६	सरकार दस्त—मामलेदार कचेरींत, व्याजाचा १० वा हिस्सा, वार्षिक हिशेब तपासण्यास, महसूल वगैरे.	१६३—३—०

	श्रीमहालक्ष्मीस दिलेल्या देणग्या.	रु. आ. पै.
१	रा.रा. श्रीनिवास शेणवीं केळेकर—प्रियोळ, चांदीचा घोडा.	४००—०—०
२	थाका महालक्ष्मीकरीण—चांदीचा दरवाजा करण्यास.	६००—०—०

सीमोल्लंघनाच्या वेळीं वाचण्यांत येत असलेलें कौलपत्र.

श्रीमहालक्ष्मी प्रसन्नाऽस्तु.

शमी शणयते पापं । शमी शत्रु विनाशिनी ॥
अर्जुनस्य धनुर्धारी । रामस्य प्रियवादिनी ॥ १ ॥

आदि राजा महाराजा । वनराजा वनस्पती ॥
इष्ट दर्शन मिष्टान्नं । शत्रूणांच पराजयम् ॥ २ ॥
दुग्धाब्धि मथन श्रांते । सुरवृंद मुदे मुदा ॥
प्रादुर्भूता महालक्ष्मी । बंदिवळ्यां विराजते ॥ ३ ॥

अथ स्वस्ति श्रीनृपशालिवहान शके १८३५ प्रमादिनामसंवत्सरे दक्षिणायने शरदृतौ आश्विनमासे शुक्लपक्षे दशम्यां तिथौ गुरुवासरे समस्तस्वपदाराधक महाजन कुळावी भक्त जनवृंद वरघांट, कर्नाटक, मुंबई, वाडी, कुडाळ, हिंदुस्थान व गोमांतक वगैरे प्रांतीं रहिवाशी या सर्वांस श्रीची आज्ञा कीं, श्री विजयादशमीच्या शिबिकोत्सवास हजर होऊन सीमोल्लंधन करून श्रीचा कौलप्रसाद वर्ष प्रतिवर्षी घेऊन जावें. इति आज्ञा.

लेखनसीमा

नवीन देवालय.

शापुरजी सोराबजि इंजिनियर-मुंबई यांनीं आपली मनेप्सित कामना सिद्ध झाल्यास श्रीमहालक्ष्मीचें देवालय बांधीन असा नवस केल्याप्रमाणें त्यांचे इच्छित काम सिद्ध झाल्यावरून त्यानीं देवालय बांधण्याकरितां श्रीयुत विष्णु गिरिधर शेणवी धेपे मु. पणजी यांकडे १५ हजार रुपये पाठवून आणखीही लागल्यास पाठवून देईन, असें लिहिल्याप्रमाणें कालच्या विजयादशमीच्या सुमूहर्तानें श्री. धेपे. श्रीयुत रामचंद्र पुंडलीक शेणवी केंकरे [कमेटिचें अध्यक्ष] व श्रीयुत श्रीधर रामचंद्र नाईक गावणेकर यांचे देखरेखी खाली देवालयाचें काम सुरू झालें आहे.

याशिवाय त्यानीं चौघड्याच्या खर्चास व जागा तयार करण्यास १० हजार रुपये पाठवितों, असें श्री० धेपे यांस लिहीलें आहे. या कामास देवालयाचे काम संपताच सुरवात होणार आहे.

गोमांतकांतील श्रीरामनाथदेवस्थानचा

सचित्र इतिहास.

गोवा म्हापसें.

इंदुप्रकाश स्टीम प्रेस-मुंबई.

सन १९१३.

प्रकाशक,

श्रीपाद व्यंकटेश वागळे.

श्रीयुत सिवराम सांतबा शे० कुंडईकर यांस हें
पुस्तक प्रकाशकानें आदरपूर्वक अर्पण केलें असे.

श्रीरामनाथ.

या देवाचें देवालय पूर्वी सासष्टीतील लोटली या गांवीं होतें. पुढें पाद्री-लोकांचे तडाख्यांतुन मोठ्या यत्नानें निभावून तें देवत अंतरुजींतील बांदिवडे या गांवीं स्थापण्यांत आलें असून आजला तें तेथें फार मोठ्या वैभवांत नांदत आहे. या देवस्थळास रामनाथी या नांवानें ओळखतात.

हें देवालय फार सुंदर व रमणीय आहे. या इमारतीचें रचनेंत विशेष म्हटला म्हणजे त्यांचे समोरील उत्कृष्ट सज्जा होय.

अलीकडे ह्या संस्थानचे महाजनांनीं पूर्ण एकोप्यानें कारभारांतील बखेडा मोडून टाकून त्यास फार व्यवस्थित रूप दिलें आहे. तसेंच उत्पन्नाचे बाब-तींत चोख व्यवस्था करून तें आजमितीस पुष्कळच वाढविलें आहे, हें त्यांस अत्यंत भूषण होय.

श्रीरामनाथ.

श्रीलक्ष्मीनारायण, श्रीशांतादुर्गा, श्रीवेताळ, श्रीसिद्धनाथ, श्रीकामाक्षा, व श्री काळभैरव.

महाजन.

या देवस्थानाचें कौंडिण्य व वत्स या दोन गोत्रांचे व खालील उपनांवाचे महाजन आहेत.

केणी खोडेकर, मळये, घोडेकर, कीर्तनी, जुंवारकर, बोरकर, तळवडकर, केणी रोबोले, कुंकळयेकर, सेटये, कांदोळकर, पणजीकर, करटेकर, कारे, बरड, नाईक रीवणकर, पाडुकर, कुसुमणकर, चिमुलकर, पई, आंगले, रायकर, मळकर्णेकर, खोटे.

पालखी.

सोमवारीं श्रीरामनाथ देवाची, १० मी रोजीं श्रीलक्ष्मीनारायण देवांची ५ मी रोजीं श्रीशांतादुर्गादेवीची. व ३० रोजीं श्रीकामाक्ष देवीची. अशा नियत असून चातुर्मासांत श्रीलक्ष्मीनारायण देवाची पालखी बंद असते.

प्रसाद.

श्रीरामनाथदेवास करमलीच्या हिरव्या पानाचे व इतरांस सुक्या पानाचे लावतात,

देवकृत्याचा अंदाज.

	रु. आ. पै.
१ महारुद्र थोर	२००—०—०
२ महारुद्र वेड्याचा	७५—०—०
३ लघुरुद्र	३—४—०
४ अभिषेक श्रीरामनाथ व श्रीकामाक्षा पंचिष्टांस	०—११—८
५ अभिषेक श्रीरामनाथ पांचिष्टांस	०—७—८
६ वधुवर स्नानास	३—४—०
७ पूजा	०—६—८

आश्रितमंडळी.

अभिषेकी ३

वे. रा. कृष्ण बाबुभट जोशी, वे. रा. माधवभट व वे. रा. रामकृष्ण सोतेयाभट.

पुजारी.

वे. रा. रामकृष्णभट जोशी, वे. रा. माधवभट, व वे. रा. रामवामन भट बेहरे.

इतर.

गुरव, काटकार, देवळी, नृत्यांगना, वाजंत्री, मशालजी, इलामतदार वगैरे.

श्री रामनाथ.

वैशाख मास.

	रु. आ. पै.
३ रा. रा. हरि शेणवीं मुरकुंडी-डोंगरी वै० शु० ३ या संतर्पण वगैरे.	३४—५-११
४ श्रीमंत पुर्णप्रज्ञतीर्थ स्वामी-मठ पर्तगाळ शु० ३ या रोजीं रात्रौ वसंतपूजा लालकोत्सव वगैरे	६१-११—१
५ रा. रा. रामचंद्र व्यंकटेश नाईक-रिवण, श्री नसिंह जयंतीचा उत्सव.	६—०—०

आषाढमास.

६ वार्षिक-संप्रोक्षण-विधि	२०-१२—०

श्रावणमास.

७ श्रावण शु० १ दापासून ३० स्यापर्यंत श्रीरामनाथ-देवालयीं ४ सोमवार, श्री शांतादुर्गादेवालयीं २ पंचमी, व श्रीकामाक्षा-देवालयीं ४ रविवारसंबंधीं.	४८-१५—६
८ रा. रा. रामकृष्ण गोविंद केणी मुंबई १ ल्या सोमवारीं अभिषेक वगैरे	१—५—०
९ रा. रा. नारायण गोविंद लोटलीकर, राजापूर, पहिल्या सोमवारीं लघुरुद्र व २ आवर्तनें	३—०—०
१० रा. रा. मुकुंद माधव केणी-पैंगीण. दुसऱ्या सोमवारीं अभिषेक	०-११—२
११ रा. रा. पांडुरंग फटबा शेणवीं कुकळयेकर, अभिषेक	०-१०—८
१२ शेवटच्या सोमवारीं-महारुद्र संतर्पण वगैरे	१४२-११—०

भाद्रपदमास.

१३ भाद्रपद शु० ५ मी रोजीं नवान्नग्रहण	०—४—०
१४ रा. रा. कीर्तनी मठग्राम शु० १५ रोजीं पूजा	६—४—०

आश्विनमास.

		रु. आ. पै.
१५	शारदानवरात्र शु० १ दापासून १० मीपर्यंत	१४६-१०—०
१६	रा. रा. कृष्ण शेणवीं कारकोळ १ देपासून ९ मी पर्यंत पारायण	५--२--०
१७	शु० १० पासून १५ पर्यंत दसरा उत्सव.	४४—४—०
१८	शु० १२ रोजीं हरिजागर.	१९—९—५
१९	व० १४ रोजीं दिपवाळी-उत्सव.	२—७—६

कार्तिकमास.

२०	शु० १२ रोजीं तुलसीविवाह.	२-१४—२
२१	रा० रा० आंग्ले, असोळणें शु० १४ रोजीं वनभोजन.	७३—५—२
२२	रा० रा० लक्ष्मण महादेव मळये–वेळसांव. शु० १५ रोजीं वनभोजन.	४६—८—०
२३	व० १ दा रोजीं रात्रों काला व २ रोजीं गवळण काला.	२७-१०—०

मार्गशीर्षमास.

२४	रा० रा० गोविंद नाईक बुरये–म्हापसें, अभिषेक वगैरे	३-१४—०
२५	रा० रा० बाळा खोटे–मुंबई धनुर्मास संतर्पण	७—१—६

पौषमास.

२६	शु० १५ रोजीं मालिनींपौर्णिमा	१—६—९
२७	व० ३० श्या रोजीं भोगावळीस	०—५-११

माघमास.

२८	श्रीशांतादुर्गा देवालयीं २ हां पंचमास पूजा शिबिकोत्सव वगैरे	१५—६—७
२९	माघ व० १४ रोजीं महाशिवरात्रीचा उत्सव, व १२ पासून ४ रोज नाटकें, संतर्पण, रथोत्सव, व जागर	१४८—१—३
३०	रा. रा. कृष्णनाथ बाळा खोटे–मुंबई लघुरुद्र, संतर्पण	६—५—८

फाल्गुनमास.

	रु. आ. पै.
३१ दुर्गा मोगु रामनाथकर–फा० शु० १ रोजीं लालकीचा उत्सव, नाटक, नौकारोहण वगैरे	६८—२—७
३२ महाजनमंडळी—फा० शु० १० स्मारकोत्सव, लघुरुद्र, संतर्पण वगैरे	४२—८—३
३३ रा. रा. कीर्तनी-मठग्राम, शु० १० रोजीं रात्रौ पूजा वगैरे	७—०—०
३४ यमुनाबाई वेंगुर्लेकर, ११ पात्रांचे संतर्पण	१—६—०
३५ रा. रा. पुंडलीक विठोबा शेणवाग २ पात्रें	०—४—०
३६ रा. रा. कृष्णराव सखाराम वगैरे मसुरकर, मुंबई १५ पात्रांचे संतर्पण	१—१४—८
३७ शु० १५ रोजीं शिमगा उत्सव	५३—८—३
३८ रा. रा. केणी श्रीसिंहपुरुषाचे उर्जेस	२१—०—०
३९ तेल खर्च	८०१—३—८
४० गंध, कापूर, पिंजर, धूप, उदबत्या, नारळ, चणे, चंद्रजोती, फुलें, मेणबत्या, कापूस वगैरे	१४७-१३-११
४१ रोज व उत्सवाचे वेळीं-नैवेद्य, नित्यावर्तन, पुजा, नवचंडी पाठ वगैरे	२५९—७—३
४२ पंचामृतें-तुप, दुध, मध, शर्करा वगैरे	७—२—०
४३ श्रीस वस्त्रें	१५—०—०
४४ धर्मादाय	१५—०—०
४५ पुराणिक	६२—८—०
४६ कीर्तनी	१५—०—०
४७ बेल व फुलाच्या माळा	१५—०—०
४८ श्री पर्तगाळस्वामींचें आगमन झाल्यास	१५—०—०
४९ आंगतुकखर्च	६०—०—०
५० देवालयास रंग देण्यास	१६—१—०

		रु. आ. पै.
५१	छांवणीखर्च	८—५—४
५२	प्राकारांत कंदील	६८—४—०
५३	प्राकारदुरुती	५—०—०
५४	**पगार**—काटकर, कलावंती, मृदंगी, टाळदार, भावीण, गेलास लावणारा, सांदी, वाजंत्री, मशालजी, इलामतदार, आरसा दाखविणारा, शिपाई, तास मारणारा, वगैरे.	५१७—६—०
५५	**बाजे खर्च**—होडी खर्च, मजुरी, तटे, वाद्ये साधणेस वगैरे	६४—२—०
५६	न्यायखर्च	२०—०—०
५७	कुरडी खेता संबंधी खर्च	१२११—८—०
५८	सरकारारी दस्त-महसूल, व्याजाचा १० हीस्सा, वार्षिक हिसेब तपासण्यास, वगैरे	२१२-१३-११

गोमांतकांतील श्रीम्हालसादेवस्थानचा

सचित्र इतिहास.

गोवा म्हापसें.

प्रकाशक,

श्रीपाद व्यंकटेश वागळे.

सन १९१३.

इंदुप्रकाश स्टीम प्रेस–मुंबई.

श्रीयुत विष्णु गिरीधर शे० घेपे यांस हें पुस्तक प्रका-
शकानें आदरपूर्वक अर्पण केलें असे.

श्रीम्हालसा.

समुद्रमंथनोपलब्ध चतुर्दशरत्नाच्या वाटणीच्या प्रसंगीं देवदैत्यामध्यें पडलेला लढा युक्तीनें मिटविण्यासाठीं भगवंतानीं जें सुमनोहर मोहिनीरूप धारण केलें होतें, तोच श्रीम्हालसा देवीचा अवतार होय. असें पुराणांतरी आढळतें. या देवीची स्थापना वरुणापुर–वरेण्य–अर्वाचीन [1]वेरणें या सासष्टींतील गावांत करण्यांत आली होती. सासष्टी बाटविण्याचे प्रसंगीं पाद्रीलोकांनीं ह्याच देवालयावर पहिल्यानें हल्ला केला. तेव्हां या दैवताचें स्थलांतर अंतरूजींतील मियोळ गांवीं महाडदोळ नांवाच्या वाड्यावर करण्यांत आलें. ह्याच वाडा पुढें रामचंद्र बाबा मल्हार सुखठाणकर यांनीं पेशवेसरकारांतून इनाम मिळवून दिला.

अंतरूज महालांतील एकंदर देवस्थानांत म्हालसादेवीचें स्थल सौंदर्यगुणांत नावाजलें जातें. तसेंच हें देवालयही रमणीय आणि भव्य आहे. देवालयाचें उभय बाजूस अग्रशाळा असून पाठीमागें तलाव आहे व समोर दीपस्तंभ आहे व जवळच मोठा प्रेक्षणीय नगारखाना आहे.

मुख्यस्थानीं

श्रीम्हाळसा.

श्रीशांतादुर्गा, श्रीलक्ष्मीनारायण, श्रीगणपति, श्रीग्रामपुरुष, श्रीभगवती, व श्रीसोनाळभैरव,

याशिवाय

श्रीम्हालपुरुष, श्रीगणपति, श्रीसहस्रपाळ, श्रीसंकष्टी, श्रीचतुःषष्टी, श्रीकाळभैरव, श्रीदाडक्षेत्रपाळ, श्रीमल्हार व श्रीसिंहपुरुष.

---

१ वरेण्यास ज्या ठिकाणी हें देवालय होतें, त्या जागयास जुने म्हाडदोळ असें म्हणतात.

महाजन.

या देवीचे कौशिक, अत्रि, भारद्वाज, कौत्स, व गार्ग्य, असे पांच गोत्रांचे व खालील उपनावांचे महाजन आहेत.

पई, केणी, कामत, शेणई, नेवरेकर, काकोडे, काणे, कीर, कोटणीस, वैद्य, कुन्चेलकर, रायतुरकर, मोपकर, वेर्णेकर, व जांबोडकर,

याशिवाय.

धुपकर, बुकले, जाबळे, काळे, भाटवडेकर, बखले, साधले, सबनीस, काकीरडे व देसाई.

मंगेशकर, शांतादुर्गेकर, व रामनाथकर या देवांच्या कांहीं महाजनाचीही पालवी असून सर्व अन्यजातिचे लोक या देवीस भजत असतात.

पालखी.

श्रीम्हाळसादेवीची पालखी प्रत्येक रविवारीं होत असून श्री शांतादुर्गा-देवीची प्रत्यक पंचमीस होत असते. श्रीम्हाळसेचीं पेणी १० व श्रीशांता-दुर्गेचीं १३ होत असतात.

प्रसाद.

श्रीम्हाळसादेवीस तुळसीच्या मंजरिचे, श्रीदाडास पोटकळीच्या फुलांचे, श्रीभगवतीस, व ग्रामपुरुष यांस, करमळीच्या पानाचे प्रसाद लावतात.

पूजा.

श्रीम्हाळसादेवीस प्रत्येक एकादशीरोजीं श्रीपांडुरंगासारखा पेहराव करितात. अनंतचतुर्दशीरोजीं शेषशयनासारखी पूजा बांधतात, व देवकृत्याचे यादींत लिहिल्याप्रमाणें, श्री व्यंकटरमण, मुरलीधर, बाळकृष्ण, शारदा, रामचंद्र, कालियामर्दन, वगैरे त्या त्या देवांप्रमाणें तितका खर्च दिला असतां पूजा बांधवितात.

देवकृत्याची यादी.

		रु. आ. पै.
१	महाविष्णु	१३२–०–०
२	लघुविष्णु	११–०–०
३	महारुद्र	४६–०–०
४	रंगपूजा	३०–०–०

		रु. आ. पै.
५	पूजा कालियामर्दन	१६-०-०
६	पूजा अनंतशयन	१६-०-०
७	पूजा रामचंद्र	६-१०-८
८	पूजा शारदा	६-१०-८
९	पूजा बाळकृष्ण	६-१०-८
१०	पूजा मुरलीधर	६-१०-८
११	पूजा व्यंकटरमण	६-१०-८
१२	लघुरुद्र	५-०-०
१३	गांठवल कोशिक गोत्री यांचे	२-०-०
१४	गांठवल इतर महाजनमंडळीचें	३-०-०
१५	कुंकुमार्चन	१-८-०
१६	अभिषेक	२-८-०
१७	अभिषेक	१-८-०
१८	अभिषेक	०-१२-०
१९	अभिषेक	०-१०-८
२०	अभिषेक	०-६-८
२१	पालखीचा उत्सव	१०-०-०
२२	तुळाभार	१-०-०

देवस्थानची आश्रित मंडळी.

मुख्य वे० रा० पद्मनाभ मंजनाथभट्ट हळदिपुरकर वे० रा० म्हालु रामचंद्र जोशी, व वे० रा० रामकृष्ण लक्ष्मणभट अभिषेकी.

गुरव.

रा० शाबा गणेश, पुरुषोत्तम नारायण, आत्मा होंडु, व व्यंकटेश सखाराम प्रत्येक आठ आठ रोज काम करतात.

१ पुराणिक. १ कीर्तनी.

घाडी, काटकर, कलावंती, वाजंत्री, भावीण, मृदंगी, गावडे, खांदी, इलामतदार, दिवटे, परीट, हजाम, सोनार, सुतार, कांसार, लोहार, पेरणी, कुंभार, महार.

सेवकजनांनीं आरतीच्या वेळीं व उत्सवप्रसंगी हजर असलें पाहिजे.

देवस्थानचें उत्पन्न.

		रु. आ. पै.
१	प्रियोळ गांवातून हक्क.	१४४-१४-३
२	ठिकाणाचें उत्पन्न.	१४४२-४-९
३	दुकानाचें भाडें.	८७-४-९
४	व्याज	१०९१-१४-३
५	काणुक, नवस, देवकृत्यें वगैरे.	४०४-१३-६
६	ग्रामस्थ मंडळ्याकडून येत असलेले- बोरी, कवळें, बांदिवडें, मडकई, कुंडई, प्रियोळ, केरी, वेरें, शिरोडें, तळावली, वाडी, वेलिंग, कुंकळयें, भोम, हडकोळण, खंडोळें, बेतगी, वळवई, बेतोडें, निरंकाल, तिवरें, वरगांव, कुर्ठी, वागुर्में, खंडेपार, पंचवाडी.	३५-१-१
७	केपें चंद्रवाढी पैकीं मळकर्णे गावांतून.	२-१३-४
	एकूण	३२०९-१-०

देवस्थानचा खर्च.

चैत्रमास.

		रु. आ. पै.
१	चैत्र शु० १ रोजीं पंचांग श्रवण व ९ रोजीं श्रीरामजन्मोत्सव	१५-२-०

वैशाखमास.

२	वै० शु० ३ या-अक्षयतृतीया-फुलविडे	२८-६-०
३	वै० शु० १५ रोजीं वसतंपूजा व लालकी उत्सव	४५-४-३
४	महाजनीदेवकृत्यांची सेवकजनास वांटणी	९१-०-४
५	श्रीमठपर्तगाळस्वामीची स्वारी आल्यास	१०-०-०

श्रावणमास.

६	कोल्हापुरकर, १ ला रविवार-पालखी वगैरे	१७-१३-६
७	रा. रा. भगवंत नारायण पै, वेरें २ रविवार-पालखी वगैरे	२०-०-०
८	रा. रा. भगवंत नारायण पै. वेरें. ३ रविवार-पालखी वगैरे	१८-०-०

	रु. आ. पै.
९ रा. रा. नारायण पै. मासेल ४ रविवार–पालखी वगैरे	८—०—०
१० भांडारांतून खर्च	९—५—३
११ श्रावण शुद्ध १० रोजीं पवित्रारोपण, श्रावणी वगैरे	३—४—९

भाद्रपदमास.

१२ शु. ५ रोजीं. नवान्नग्रहण	०—१०—८
१३ शु. १४ रोजीं श्रीअनंतव्रतोत्सव, संतर्पण वगैरे	७५—०—०

आश्विनमास.

१४ आश्विन शु. १ पासून ३० त्यापर्यंत हरिजागर	५—०—०
१५ शु. १ दा पासून ९·मी पर्यंत चतुःषष्टिहवन व सप्तशतीपाठ	८५—४—३
१६ मूळनक्षत्र रोजीं सरस्वतीपूजन	१६—३—७
१७ प्राकार साफ करण्यास	५—८—०
१८ शु. १० रोजीं सीमोल्लंघन	५९—०—६
१९ शु. १२ रोजीं श्रीवेताळदेवाची स्वारी येत असते त्यांस	३—०—०
२० शु. १३ रोजीं श्रीम्हाळसापुरुषास संतर्पण	७१—७—१
२१ शु. १४ रोजीं श्रीसिंहपुरुषास संतर्पण	३९—५—१
२२ शु. ११ रोजीं श्रीग्रामपुरुषास संतर्पण	१२६—१४—१
२३ श्रीआलयीं तीन अवसर येतात त्यावेळीं खर्च	२—०—०
२४ गंगापुत्र काशीहून कावड घेऊन येतात त्यांस	१—४—०
२५ दिनकरभट कोरडे यांस वार्षिक अभिषेकाचे	१—०—०
२६ महाजनमंडळी, चौकावर एक मास	२—८—०
२७ रा. रा. रामचंद्र पै. होनावर व. ५ रोजीं शिबिकोत्सव	३—४—३
२८ वाद्यें नीट करण्यास	५—०—०

कार्तिकमास.

२९ रा. रा. खंवटे–प्रियोळ. शु. १ रोजीं हरिजागर	१—४—०
३० रा. रा. शिक्रे–फोंडें शु. २ रोजीं हरिजागर	१—४—०
३१ रा. रा. यशवंत पै. रायकर, शु. ३ रोजीं हरिजागर	१—४—०
३२ रा. रा. सातु केशव पै. शु० ४ रोजीं हरिजागर.	१—४—०
३३ रा. रा. विठ्ठल पै काणे. हसोळगें शु०५ रोजीं हरिजागर.	१—४—०
३४ रा. रा. केळेकर. प्रियोळ. शु० ६ रोजीं हरिजागर.	१—४—०

	रु. आ. पै.
३५ रा. रा. अनंत प्रभु नाचनोडकर. कोलापूर. शु. ७ रोजीं हरिजागर	१--४--०
३६ रा. रा. काकोडे. कुंकळी. शु० ८ रोजीं हरिजागर.	१--४--०
३७ रा. रा. पुंडलीक रामकृष्ण पै. शु० ९ रोजीं हरिजागर	१--४--०
३८ रा. रा. रामचंद्र म्हाळु जोशी. म्हाडदोळ. शु. १० रोजीं हरिजागर	१--४--०
३९ रा. रा. अभिषेकी भट. म्हाडदोळ- शु. ११ रोजीं हरिजागर	१--४--०
४० रा. रा. देसाई भट. प्रियोळ. शु. १२ रोजीं हरिजागर.	१--४--०
४१ कार्तिक शु० १२ तुलसीविवाह.	५--९--४
४२ रा. रा. गणेश पै. शिरोडें. शु० १३ रोजीं हरिजागर.	१--४--०
४३ रा. रा. व्यंकटेश शेणई शु० १४ रोजीं हरिजागर.	१--४--०
४४ रा. रा. गिरी पै. काणे. हसोळणें. शु० १५ हरिजागर.	१--४--०
४५ कार्तिक शु० १५ रोजीं वनभोजन	१९४-१३--५
४६ रा. रा. नारायण पै, रवळेप्रभु, पांडुरंग कामत, व मोगले कामत, अश्वत्थ पेडाची वाटणीं	३--३--४
४७ कार्तिक व० १ रोजीं काला व २ रोजीं गवळण काला	१७-१३--९
४८ कार्तिक व० ५ रोजीं संप्रोक्षण	३१--९--६

मार्गशीर्षमास.

४९ मार्गशिर्ष शु० ६ रोजीं--चंपाशष्ठी--रथोत्सव वगैरे	२२--८--०
५० व० ५ रोजीं श्रीशांतादुर्गालयीं काला व ६ रोजीं गवळण कांला, रथोत्सव वगैरे	२९--८--०

पौषमास.

५१ देवालय रंगवणेस	३४--८--०
५२ पौ० व० १४ रोजीं बलिदान	१-१४-११

माघमास.

५३ माघ शु० ६ रोजीं उत्सवास प्रारंभ होऊन ७ मी रोजीं रथोत्सव. या दिवसापासून १ मास मोठी जत्रा भरत असते	१४७-१४--३
५४ माघ शु० ९ पासून १५ मा पर्यंत सातरोज नाटकें	५१--०--०
५५ रा. रा. गिरी पै काणे--हसोळण शु० १५ रोजीं पालखी	९--०--०
५६ रा. रा. कुंडईकर--सभामंडपांत सज्जावर ३ रोज पूजा	२--८--८

	रु. आ. पै.
५७ माघ व० २ रोजीं जागर	४—७—३
५८ माघ व० ३ रोजीं हवन	०—५-१०
५९ श्रीग्रामपुरुष, श्रीसिंहपुरुष व श्रीनारायणदेव यांस वस्त्रें	१-१४—०
६० माघ व० ५ मी रोजीं मोठा रथोत्सव	१०३—१—२
६१ मेनका म्हाड दोळकर, व० ५ रोजीं रात्रौ नौकारोहण	३२—८—०
६२ माघ व० १४ रोजीं श्रीशिवरात्रीचा उत्सव	५-१३—१
६३ सेवकजनांस वाटणी	९२-१४—८

फाल्गुनमास.

६४ फा. शु. ६ पासून १५ पर्यंत शिमगाउत्सव	१५—३—०
६५ पंचामृतांस—दूध, तूप, साखर, मध, वगैरे	१५—०—०
६६ गंध, पिंजर, कापूर. धूप, उदबत्या, वगैरे	३६—०—०
६७ कीर्तनी	१५—०—
६८ पगार—वाजंत्री, मशालजी वगैरे	१६५—०—८
६९ सरकारी दस्त—महसूल, व्याजाचा १० हीस्सा वगैरे	३२३—८—०
७० दप्तरखर्च	१३—५—४
७१ आगंतुकखर्च.	२५—०—०
७२ धर्मादाय	१०—०—०
७३ न्यायखर्च	१०—०—०
७४ प्राकारांत कंदिल	४९—८—०
७५ तेलखर्च	७०३-१३—३
७६ इलाल बत्तिस पेत्रोल, मेणबत्या वगैरे	५६-१०—०

गोमांतकांतील

श्रीलक्ष्मीनृसिंहदेवस्थानाचा

संक्षिप्त इतिहास.

गोवा म्हापसें.

प्रकाशक,

श्रीपाद व्यंकटेश वागळे.

सन १९१३.

इंदुप्रकाश स्टीम प्रेस—मुंबई.

श्रीयुत श्रीधर रामचंद्र नाईक गावणेकर यांस हें पुस्तक
प्रकाशकानें आदरपूर्वक अर्पण केलें असे.

श्रीलक्ष्मीनृसिंह.

हें देवस्थान अंतरूज प्रांतातील वेलिंग या गां.त आहे. पोर्तुगेज लोकांनीं गोव्यांत राज्यक्रांतीबरोबर धर्मक्रांतीही करण्याचा जो उपद्याप चालविला होता, तो देवस्थानांच्या स्थलांतरास कारण झाला. हें जसें इतर देवस्थानाच्या संबंधानें प्रसिद्ध आहे; तसेंच ह्या लक्ष्मीनृसिंह देवस्थानासंबंधानेही आहे. अर्थात् सोळाव्या शतकाच्या उतरार्धांत ह्या देवस्थानाचें सासष्टींतून स्थलांतर झालें असलें पाहिजे. निश्चित अमुक सालीं हें सांगतां येणें शक्य नाही.

ह्या देवस्थानाच्या उत्पत्तीसंबंधानें थोडीशी दंतकथारूप चमत्कारिक माहिती उपलब्ध आहे. ती किती विश्वसनीय आहे, हें आज ठरवितां येणें कठिण आहे. तरी तिचा उल्लेख करणें प्रशस्त वाटतें. सासष्ट प्रांतांत शंखावली [सांखवाळी] ह्मणून जो गांव आहे, तेथें हें देवस्थान पूर्वीं उत्पन्न झालें. श्रीविजयादुर्गा आणि श्रीसांतेर ह्म० श्रीशांतादुर्गा हीं दोन देवस्थानें त्या गांवीं पूर्वीं अस्तित्वांत होतीं. ह्या देवस्थानांचे उपासक सात गोत्रांचे ब्राह्मण असत. कांहीं काळानें कोणी एक नायक उपनावांचा सारस्वत ब्राह्मण कर्नाटक प्रांतांतून आपल्या आराध्य नृसिंह शालग्रामाचें देवतार्चन बरोबर घेऊन या प्रांतीं आला. तो कर्मनिष्ठ ब्राह्मण पूर्वोक्त देवालयाच्या आवारांत असलेल्या एका प्रशस्त तलावावर आपलें देवतार्चन करीत मोठ्या आनंदानें त्याच गांवीं राहिला. होता. गांवांतील लोकांची त्याच्याविषयीं पुज्यबुद्धि वाढत चालली. व त्यालाही तें रम्य स्थल पसंत पडून कांहीं काळ तो तेथेंच वास्तव्य करून राहिला.

गांवांतील लोकांची शेजारच्या कुशस्थळी ऊर्फ कुडथाळी गांवकरी लोकांशीं स्पर्धा चालली होती. उभयग्रामस्थ मंडळींत गांवांच्या सीमानिर्णयाविषयीं बराच काळ पावेतों वांधा चालला होता. कुडथाळकर हे जरा जोमदार आणि संघशक्तीनें मातबर, अर्थांच शंखावळीकरांच्या सीमेंतील बराच भाग शक्तीच्या जोरावर आपल्या गांवांत सामील करून घेऊन त्याचा उपभोग बळकटीनें घेत होते. पुनः पुनः सीमानिर्णयाचा हा तंटा उपस्थित

होत असे. व शिरजोरपणानें कुशस्थलीकर आपली ग्रामसीमा पुढें पुढें ढकलीत जात असत. शंखावलीकर टेंकीस आले होते. एकदां या सीमेचा कायमचा निर्णय होऊन आपसांतील तंट्याचें हें बीज कायमचें नाहींसें व्हावें असें त्यांस वाटे पण कुशस्थलीकरांशी त्यांचा उपाय चालेना.

गांवांत अलीकडेच येऊन राहिलेल्या ह्या त्रयस्थ ब्राह्मणाविषयीं उभयग्रामस्थांची आदरबुद्धि होती. एकवेळ हा सीमाविवाद ज्यास्त निकरावर आल्यावेळीं शंखावलीकरांनीं सदर ब्राह्मणास ह्या प्रकाराचा त्रयस्थ बुद्धीनें आपण निकाल करून द्याल तर भारी उपकार होतील, अशी विनवणी केली. कुशस्थलीकरांस ही गोष्ट मान्य होण्यासारखी आहे तर पहा, असें त्या ब्राह्मणाचें म्हणणें पडलें. तदनुसार कुशस्थलीकरांचा विचार घेऊन उभयपक्षीं मंडळीनें सदर त्रयस्थ ब्राह्मण जो सीमेविषयीं आमचे दाखले दुखले पाहून निर्णय करील, तो मान्य करावा असें ठरविलें. ह्या ब्राह्मणानें उभयपक्षीयांस समक्ष आणून आपण जो निर्णय करूं, तो तुम्हांस मान्य आहे काय ? असा प्रश्न केला. ब्राह्मणाच्या देवनिष्ठतेवर व सच्छीलतेवर विश्वासून उभयपक्ष त्यावर निश्वस्त होऊन ब्राह्मणानें 'मी परकी मनुष्य तुमचे दाखले दुखले किंवा भोगवटा हा मला कसा कळेल ? तेव्हां मी निर्णयाची अशी योजना केली आहे कीं, ह्या माझ्या झारींत पाणी भरून तिची धार ह्या स्थलापासून लावीत जाईन ती जेथें संपेल, तेथें गांवाची सीमा पुरी झाली. असें समजावें. असें केल्यास तें तुह्मास मान्य आहे काय ? असा प्रश्न केला, कुडथाळीकरांस तें ह्मणणें मान्य झालें. झारींतील पाण्याची धार कितीशी लांब जाईल, असें त्यांस वाटलें, व ते ह्या गोष्टीस कबूल झाले. सदर ब्राह्मण शंखावळीकरांचा कमजोर पाहून त्यांच्याविषयीं सदय झाला होता. व अंतस्थ रीतीनें त्यांस तुमच्यातर्फे निर्णय हितावह होईल, असें पूर्वी त्यानें कळवून ठेवलें होतें. अर्थात् शंखावलीकरांनींही त्या गोष्टीस रुकार दिला ब्राह्मणानें आपल्या झारींतील पाणी अभिमंत्रित करून त्याची धार सुरू केली व ती कुशस्थलीचा बराचसा भाग शंखावलींत समाविष्ट होईपर्यंत संपेनाशी झाली. देवापुढें उभयपक्षीयांनीं आणा भाका केल्या असल्यानें ह्या रीतीनें केलेला निर्णय निमूटपणें मान्य करणें कुशस्थली यांस भाग पडले ब्राह्मणाच्या कपटबुद्धीनें ह्म० झारीच्या तोटीचें भोंक मोठें दाखवून आंतून ती धार बारीक निघण्याची योजना केली असल्यानें असों, अगर जुन्या लोकांच्या देवतासाक्षात्कारी भोळ्या भावनेनें असों, उभयग्रामीय जनांना तो त्याचा निर्णय मान्य करणें भाग पडलें. पण ब्राह्मणानें पक्षपात बुद्धीनें निवाडा केला ही अढी कुडथाळीकरांच्या मनांतून गेली नाहीं. ते त्या ब्राह्मणाविषयीं पुढें

द्वेष बाळगून होते. कोणे एके दिवशीं संधि साधून ब्राह्मण निजला असतां, त्याचें देवदेवतार्चन गुपचूप तलावांत फेकून त्यांनीं आपला सूड उगविण्याचा मतलब सिद्धीस नेला. आपल्या नृसिंह शालग्रामाची पूजा केल्यावांचून अन्न घ्यावयाचें नाहीं, असा त्या ब्राह्मणाचा नित्य नियम होता. अर्थात्, तो शालग्राम नाहींसा झाला, तेव्हां त्या निग्रही ब्राह्मणानें अन्न वर्ज्य करून खडतर उपोषण केलें. दोन दिवस या प्रमाणें गेल्यावर तिसऱ्या दिवशीं ब्राह्मणास स्वप्नांत देवानें सांगितलें कीं, समोरच्या तलावांत बुडी देऊन जें तुझ्या हातास लागेल, तोच मी आहें असें समजून त्याची पूजा कर व अन्नसेवन कर. या दृष्टांतानें ब्राह्मणाची व इतर लोकांचीही तलावांत देव्हारा फेकून दिला असला पाहिजे, अशी समजूत होऊन चुकली, ब्राह्मणानें तलावांत बुडी दिल्यावर त्यास हात सवाहात लांबीचें एक पाषाणमय लिंग हातीं लागलें. त्याची नृसिंह भावनेनें पूजा उरकून ब्राह्मण जेवला. पुढें तलावांत जास्त शोध केल्याअंतीं सर्व देवतार्चनाच्या साहित्यासुद्धां नृसिंह शालग्रामही सांपडला. पुढें त्या ब्राह्मणानें सदर लिंगाला नारसिंहावताराच्या कल्पनेला जुळेल असें ' स्तंब ' हें नांव कल्पून त्यावरच आपल्या नृसिंह देवतेची स्थापना करून त्यासह पूजाअर्चा चालविली. शंखावलींतील उभय देवस्थानच्या आराधकांनीं नंतर ह्या ब्राह्मणाचीही उपास्यदेवता स्वतंत्र देवालयांत स्थापना करून त्या ब्राह्मणास आपल्यांत पुरें मिळवून घेतलें. म्ह० आपल्या उभय देवस्थानांतही त्याला अधिकार (वांगड) देऊन कृतज्ञता व्यक्त केली. ह्या ब्राह्मणाचें ' कौत्स ' गोत्र व त्याचें शंख, पिंगल व कुत्स हे प्रवर होत. तोच पुढें शंखावलीकर उपनांवानें प्रसिद्धीस आला इ०.

या दंतकथेवरून नृसिंहदेवस्थान शंखावलींत नंतर अस्तित्वांत आलें व तेथील देवस्थानांचा अधिकार ह्या नायक उपनांवाच्या घराण्यास मागाहून मिळाला, असा इत्यर्थ निघतो व त्याचें प्रत्यंतर या पुरुषाच्या गोत्रजांस नृसिंह देवस्थानांत कोणतेंही देवकृत्य केल्यावर गोठण येथील श्रीशांता-दुर्गेस व केरींतील श्रीविजया-दुर्गेसही अभिषेक वगैरे देवकृत्य करावें लागतें; यावरून मिळतें. वैष्णव मतानुसार मूळच्या शिवलिंगास ' स्तंब ' संज्ञा मिळून तें नृसिंहस्थान बनलें, हाही तात्पर्यार्थ निघतो.

हें देवस्थान वेलिंग येथें सध्यां बरेंच ऊर्जित स्थितींत आहे. देवालय पूर्वाभिमुख असून बरेंच टुमदार आहे. पुढें एक सभामंडप आहे. पानवेल गांवचे वै० गोविंद नाईक यांनींच हा मंडप बांधला आहे व ह्या देवस्थानाच्या उपासक ब्राह्मणांचीं घराणीं बऱ्याच संपन्न कोटींतील असल्यानें थोडी

असूनही त्यांनीं सदर देवस्थानास बरेंच स्वरूपास आणलेलें दिसतें. देवस्थानासमोर असलेल्या तलावांत बारमहा वाहणारा अखंड झरा फार उत्कृष्ट असून त्या पाण्याची प्रशस्तपणाच्या संबंधानें ख्याति आहे. हा झरा तलावाच्या सपाटीपेक्षां बराच उंचीवर असून तेथून तो गोमुखांतून बांधून घेतलेला तलावांत सोडलेला आहे.

' साधन नृसिंह ' म्हणून जी परिवार देवतेंतील एक देवता आहे, ती ह्या मूळ संस्थापकाची ' पुरुषाची ' मागाहून त्या कुळांतील पुरुषांनीं स्थापन केलेली प्रतिमा आहे म्हणतात.

श्रीलक्ष्मीनृसिंह.

श्रीसाधनासिंह, श्रीपायकवडारी, श्रीब्रह्मीव, श्रीमारुतीं.

महाजन.

नाईक, भांडारी, सांखोलकर, शेणई, परोब, पडयार.

प्रसाद.

श्रीनृसिंह देवास प्रसाद करमलीच्या पानाचे लावित असतात.

पालखी.

पालखी शु० १४ दसी रोजीं होत असून पेणी नऊ होत असतात.

अभिषेकी.

वे० रा० रामचंद्र भट्ट

देवकृत्याचा तपशील.

	रु. आ. पै.
१ अभिषेक	९—४—०
२ पूजा	४–१५—०
३ गांठवल–दंपत्यस्थान–	१—०—०
४ अभिषेक नैवेद्य	१—०—०
५ संतर्पण पात्रें–०–३–०–४ [दंपत्यभोजन]	६—८—०

---

१ श्रीनरसिंहदेवास अभिषेक केला ह्मणजे गोठणांत श्रीशांतादुर्गा व केरीस श्रीविजयादुर्गा यांस केला पाहिजे–गोठणांत अ० ०-९-०-४ व केरीस ०-६-८-०

देवस्थानचें उत्पन्न.

	रु. आ. पै.
१ हक्क वेलिंग गावांतून	१६—०—१०
२ ठिकाणाचें उत्पन्न	३४—१—४
३ व्याज	१६१९—१२—०
४ देवकृत्यांसबंधी	१०९—२—८
५ महाजन मंडळी कडून	३६—०—८
६ नवस, काणुक वगैरे	२०—०—०
एकूण	१८३५—१—५

देवस्थानचा खर्च.

चैत्रमास.

	रु. आ. पै.
१ चैत्र शु० १ रोजी पंचागश्रवण	०—५—४
२ बापू वेलिंगकर श्रीरामजन्मोत्सब, वसंतपूजा संतर्पण, लालकी वगैरे	६०—०—०
३ रा. रा. गोविंद अनंत नाईक, रायबंदर शु० १४ रोजीं शिबिकोत्सव	१—०—८
४ बाळा वेलिंगकर–प्रत्येक ११ दसी रोजीं १ शेर दुधाचा नैवेद्य, पंचामृताभिषेक, व १००० तुलसीदलार्पण	१७—०—०

वैशाखमास.

५ रा. रा. गोविंद अनंत नाईक–रायबंदर शु० १४ रोजीं बसंतपूजा, संतर्पण, नाटक, शिबिकोत्सव, वगैरे	२००—०—०
६ रा. रा. सुब्राव नाईक, मठग्राम–अभिषेक	०—४—८
७ बापू वेलिंगकर, शु० १५ रोजीं वसंतपूजा, नाटक, शिबिकोत्सव वगैरे	३२–१३—०
८ रा. रा. गोविंद अनंत नाईक. रायबंदर, संतर्पण शिबिकोत्सव वगैरे	९५—३—०
९ रा. रा. भगवंतराय नाईक–मठग्राम. व० १ रोजीं वसंत पूजा, संतर्पण, नाटक, वाहनारूढ श्रींची मिरवणूक वगैरे	१४१—०—०
१० रा. रा. बाबनगिरी नाईक–डोंगरी, संतर्पण वगैरे	१२५—०—०

	रु. आ. पै.
११ रा. रा. गोविंद अनंत नाईक, रायबंदर रात्रौ श्रीची मिरवणूक.	१२—०—०

ज्येष्ठमास.

१२ रा. रा. कृष्ण भिकू नाईक सुकेरकर. पणजी शु० १४ रोजीं शिबिकोत्सव	२—०—०
१३ रा. रा. सुब्राव नाईक, मठग्राम–अभिषेक	०—६—८

आषाढमास.

१४ रा. रा. विश्वनाथाचार्य, डोंगरी. शु० १४ रोजीं शिबिकोत्सव	२—०—०

श्रावणमास.

१५ पवमानावृत्ति–प्रत्येक सोमवारीं	०–१३—४
१६ पोपु वेलिंगकर–दंपत्यभोजनें	२—१—४
१७ आचारीण, अभिषेक	०—९—४
१८ रा. रा. नरसिंह रघुनाथ नाईक. शु० १४ रोजीं वसंत–पूजा, रंगपूजा, शिबिकोत्सव	६—०—०
१९ रा. रा. गोविंद अनंत नाईक व श्रीनिवास बाबन नाईक, १ ल्या सोमवारीं पूजा	५—०—०
२० रा. रा. गोविंद भट २ सोमवारीं पूजा	८—१२—०
२१ पोपू वेलिंगकर, ३ सोमवारीं पूजा	९—१२—०
२२ भांडारांतून ४ सोमवारीं पूजा	३—४—४

भाद्रपदमास.

२३ रा. रा. पांडुरंग वासुदेव नाईक, व भिकू नारायण नाईक शु० १४ रोजीं शिबिकोत्सव	२—०—०
२४ गोकुळ वेलिंगकर, शु० १४ रोजीं श्रीअनंतव्रतोत्सव	६—०—०

आश्विनमास.

२५ बापू वेलिंगकर, पवमानावृत्ति	०–१३—४
२६ रा. रा. सुब्राव नाईक–मठग्राम पवमानावृत्ति	१–१३—४

	रु. आ. पै.
२७ बापू वेलिंगकर, दंपत्यभोजनें	१–१०—८
२८ यशोदाबाई कामत, पानवेल. शु० ३ व ४ रोजीं पूजा	२४—०—०
२९ बापू वेलिंगकर, ५–६–७–९ रोजीं पूजा	४२—०—०
३० रा. रा. सुब्राव नाईक, मठग्राम, शु० ८ रोजीं पूजा	१०—८—०
३१ रा. रा. पुरुषोत्तम फटी नाईक, थोरलें गोवें, शु० १४ रोजीं शिबिकोत्सव	२—०—०

कार्तिकमास.

३२ रा. रा. सुब्राव नाईक, मठग्राम, अभिषेक	०—४—८
३३ रा. रा. रामचंद्र आचारी, अभिषेक	०—४—८
३४ रा. रा. रायाभट, अभिषेक	०—४—८
३५ कार्तिक शु० १२ रोजीं तुलसीविवाह, हरिजागर वगैरे	८–१२—४
३६ रा. रा. हरि वामन नाईक दलाल ह्यापशीं शु० १४ रोजीं शिबिकोत्सव	२—०—०
३७ रा. रा. गोपाळ नाईक दलाल, मठग्राम. शु० १४ रोजीं रात्रौ संतर्पण	६—०—०
३८ रा. रा. गणपतराव–मुंबई. शु०१४ रोजीं शिबिकोत्सवाचे वेळीं दीपाराधना	४–१२—०
३९ रा. रा. कृष्ण भिकू नाईक सुकेरकर, पणजी. शु०१५ रोजीं संतर्पण नौकारोहण वगैरे	२१६—३—०
४० शु० १५ रोजीं काला	१९—५—४
४१ व० १ रोजीं गवळणकाला	३२—८—६
४२ रा. रा. भगवंत रायू नाईक, मठग्राम व० १ रोजीं रात्रौ संतर्पण	५०–११—०
४३ रा. रा. लक्ष्मण नाईक, व० २ रोजीं संतर्पण	४५–१०—०
४४ रा. रा. गोविंद अनंत नाईक, रायबंदर. व० ३ रोजीं पूजा मिरवणूक वगैरे	१०—०—०
४५ रा. रा. नारायण नरसिंह नाईक. मुंबई. व० ४ रोजीं अभिषेक, संतर्पण, शिबिकोत्सव वगैरे	२४—४—४

	रु. आ. पै.
४६ रा. रा. रामचंद्र जगन्नाथ आचारी. मुंबई. व० ४ रोजीं रात्रौ रंगपूजा	११—३—०
४७ रा. रा. शिरी नाईक. रोज, १ मास गलास लावण्यास	१-१०—८

मार्गशीर्षमास.

४८ रा. रा. कृष्ण भिकू नाईक सुकेरकर. पणजी. शु० १४ रोजीं शिबिकोत्सव	२—०—०

पौषमास.

४९ मथुबाई. कुंडई. शु० १४ रोजीं शिबिकोत्सव	६—०—०

माघमास.

५० रा. रा. वासुदेव बाबू नाईक, मठग्राम. शु० १४ रोजीं पूजा, संतर्पण, शिबिकोत्सव वगैरे	१५०-०—०
५१ रा. रा. सुब्राव नाईक, मठग्राम. शु० १४ रोजीं, सुंवारी. [घुमटांचें वाद्य.]	०-१३—४
५२ बापू वेलिंकर शु० १५ रोजीं, संतर्पण, रथोत्सव वगैरे	७२—१—००
५३ प्यारी वेलिंगकर, व० १ रोजीं लालकीचा उत्सव	४९-१५—४
५४ रा. रा. सुब्राव नाईक. मठग्राम. अभिषेक	०—४—८

फाल्गुनमास.

५५ रा. रा. श्री निवास बाबल नाईक, डोंगरी शु० १४ रोजीं शिबिकोत्सव	२—०—०
५६ शु० १५ रोजीं होलिकापूजन	१—४—०
५७ बापू वेलिंगकर, श्रीस रोज पुष्पें	२४—०—०
५८ बाळा वेलिंगकर, अतित, अभ्यागत, साधू, ब्राह्मण यांस रोज शिधा	२४०—०—०
५९ नित्य नैवेद्य	७०—२—०
६० नंदादीप	१८४—०—०
६१ प्राकारांत कंदिल	१९—८—०

		रु. आ. पै.
६२	प्रत्येक शुक्रवारीं नैवेद्यास हरभरे	२—०—०
६३	चंदन कापूर, धूप, उदबत्या वगैरे	११—८—०
६४	पगार–पुराणिक. कीर्तनी, पुजारी, अभिषेकी, वाजंत्री, मृदंगी, टाळदार, मशालजी, पहिरेकर, इलामतदार, सोनार, हजाम, कंदिल लावणारा, इलाक धरणारे, काटकर,	१६२—४—०
६५	दप्तरखर्च	१०—०—०
६६	सादिलवार	२५—०—०
६७	छावणीखर्च	३०—०—०
६८	सरकारी दस्त–महसूल, व्याजाचा १० वा हिस्सा वगैरे	२८७—८—३
६९	बापू तारा वेलिंगकर–चौवव्यास	३००—०—०

देणग्या.

१	सावित्रिबाई नाईक, रायबंदर गर्भागारांत चांदीचा दरवाजा केला त्यास	२५००—०—०
२	बाळा वेलिंगकर. चौकास कास्मिरी दगड बसवणेस	१२००—०—०

सारस्वतांना संग्राह्य पुस्तकें.

श्रीमंगेश देवस्थानाचा सचित्र इतिहास, कोंकणाख्यान ऊर्फ सारस्वतांतील पोटभेदांचा अमूल्य इतिहास, श्री कवळें मठाचा सचित्र इतिहास व चित्रमय सारस्वत परिषद्-बेळगांव-गोवा.

प्रत्येकीं किंमत ८ आणे. शिवाय सारस्वत-महाजनमाला बक्षिस.

प्रकाशक,

श्रीपाद व्यंकटेश वागळे. गोवा-म्हापसें.

सारस्वत चित्रमाला, ज्ञातींतील प्रसिद्ध पुरुषांचे १६ सुंदर फोटो.

किं. ८ आणे.

प्रकाशक,

गणपत विश्वनाथ लाड.

मुंबई-फ्रेंच पूल, परमानंद बिल्डिंग.

श्रीशांतादुर्गा संस्थानचा सचित्र इतिहास, किं. ८ आणे.

प्रकाशक,

विष्णु रंगाजी शेळडेकर कवळें, गोवा.

प्रवासासंबंधीं माहिती.

रेलवेच्या मार्गानें डब्ल्यु. आय. पी. रेल्वेच्या ' सांवर्डें ' या स्टेशनावर उतरलें असतां [मेलगाडी या ठिकाणीं संध्याकाळीं चार वाजतां (स्टँ. टा.) येते.] दुसऱ्या दिवशीं ८॥ वाजतां पणजीस जाणाऱ्या बोटीनें दुर्भाट बंदरावर उतरून, नागेशी, रामनाथीं, व महालक्ष्मीस १०॥ वाजतां जातां येतें व १॥ वाजतां कुंडईस उतरून म्हाडदोळ व वेलिंग येथें जातां येतें.

त्या त्या देवस्थानाच्या कमाविसदारांस किंवा आपल्या पुरोहितास आगाऊ सूचना दिली असतां, वाहनाची सोय केली जाते. सांवर्डें येथें व देवस्थानांत खाणावळीची सोय असून, बिऱ्हाडांस सोईवार अग्रशाळा आहेत.

जलमार्गानें येणाऱ्या मनुष्यास पणजी येथें उतरून ११ वाजतां सांवर्डें येथें जाणाऱ्या बोटीनें कुंडईस उतरून १॥ वाजतां म्हाडदोळ व वेलिंग येथें जातां येतें व ३ वाजतां दुर्भाट येथें उतरून नागेशीं वगैरेकडे जातां येतें.

सांवर्डेंहून दुर्भाट येथें ३ आणे व कुंडईस ६ आणे तिकिट आहे. पणजीहून कुंडईस २। आणे व दुर्भाट येथें ५ आणे तिकिट आहे.

शुद्धीपत्र.

पृष्ठ.	ओळ.	अशुद्ध.	शुद्ध.
१	२२	इमानानें	इतमामानें
२	१७	घेळगिची	बेळगिची
२	१७	असे म्हणत होते	व हीस धाकटी राज-माजी असें म्हणत होते
४	१२	बाजुकडील	बाजूकडील
७	१	२-८-०	०-८-०
१०	१०	वैवेद्य	नैवेद्य
१०	२५	प्रमुख सरदेसाई मुख्य	मुख्य सरदेसाई
१३	१९	बसविण्यात	बसविण्यास
१४	१०	पेशवे सरकाराकडूग	पेशवे सरकाराकडून
१६	१३	कळाग्र	कुळाग्र
१८	३	बलकार	बलात्कार
,,	२१	त्वामी	स्वामी
,,	२५	वैस्तुल्य	वैस्तुल्य
,,	२९	आडे	आहे
१९	५	चुरासि	पुरासि
२५	५	२-४-०	०-४-०
,,	६	२-६-०	०-६-०
,,	७	१-३-४	०-३-४
४५	८	मियोळ	प्रियोळ
४८	१०	३५-१-१	०-०-०
४९	२०	चौकावर एक मास	चौकावर गलास एक मास
५०	१	कोलापूर	कालापूर
,,	१३	अश्वत्य	अश्वत्थ
५६	७	प्रकाराचा	प्रकरणांचा
५८	१०	श्रीपायक वडारी, श्रीब्रह्मी व, श्रीमारुतो	श्रीपायक भांडारी, श्रीब्रह्मो व श्रीमारुती.

229.
30.7.27